

VYTAUTO
DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS
MCMXXII

ŠVIETIMO,
MOKSLO IR SPORTO
MINISTERIJA

esfa EUROPOS
SOCIALINIO
FONDO
AGENTŪRA

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Tarptautinė mokslinė konferencija

BALTISTIKA PASAULYJE: PATIRTYS, IŠŠŪKIAI IR ATEITIS

PROGRAMA

2023 m. kovo 16–17 d.

Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas

KONFERENCIJOS PROGRAMA

KOVO 16 D., KETVIRTADIENIS

- 09:00–10:00 **Konferencijos dalyvių registracija** (Vytauto Didžiojo universiteto Didžioji salė, S. Daukanto g. 28, I aukšto fojė)
- 10:00–11:30 **Iškilmingas konferencijos atidarymas** (Vytauto Didžiojo universiteto Didžioji salė)
Vytauto Didžiojo universiteto rektorius **prof. Juozas AUGUTIS**
LR švietimo, mokslo ir sporto viceministras **Gintautas JAKŠTAS**
Vilniaus universiteto rektorius **prof. Rimvydas PETRAUSKAS**
Lietuvos Respublikos Prezidento vyriausioji patarėja **dr. Jolanta KARPAVIČIENĖ**
Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto direktorė
prof. Aušra MARTIŠIŪTĖ-LINARTIENĖ
- 11:30–12:00 **Kavos pertrauka**
- 12:00–13:30 **Plenarinis posėdis** (VDU Didžioji salė)
Moderuoja: doc. dr. Jurga TRIMONYTĖ BIKELIENĖ
ir **dr. Jurgita MACIJAUSKAITĖ-BONDA**
Prof. Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)
Baltistika: nuo filologijos produkto iki dabarties iššūkių
Prof. Meilutė RAMONIENĖ (Vilniaus universitetas, Lietuva)
Dešimtmečio vingiai: kalbinės nuostatos Lietuvoje
Prof. Aušra MARTIŠIŪTĖ-LINARTIENĖ
(Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva)
Kultūrinė diplomatija: pasiekimai ir gairės ateičiai
Dr. Gina HOLVOET (Vilniaus universitetas, Lietuva)
Bendradarbiavimas baltistikos srityje 2015–2023 metais: iššūkių, pamokos, rezultatai
- 13:30–14:30 **Pietų pertrauka**
- 14:30–16:00 **Paralelinės pranešimų sesijos I–V**
(V. Putvinskio g. 23, 102, 310, 311, 312, 313 a.)
- 16:00–16:30 **Kavos pertrauka** (V. Putvinskio g. 23, III aukšto hole)
- 16:30–18:00 **Paralelinės pranešimų sesijos VI–X**
(V. Putvinskio g. 23, 102, 310, 311, 312, 313 a.)
- 18:00 **Konferencijos šventinis vakaras** (V. Putvinskio g. 23, 414 a.)

14:30–16:00

SESIJA I. Lituanistikos (baltistikos) būklė Lietuvoje ir užsienyje

V. Putvinskio g. 23-310

Moderuoja doc. dr. Jurga TRIMONYTĖ-BIKELIENĖ

Dr. Alyona SHYBA (Černivcų Jurijaus Fedkovičiaus nacionalinis pedagoginis universitetas, Ukraina)

Studentų nerimo valdymas, mokant užsienio kalbų karo meto Ukrainoje

Aurelija MEŠKEREVIČIŪTĖ (Vilniaus universitetas, Lietuva),

dr. Aranká LACHÁZI (Budapešto Lorando Etvešo universitetas, Vengrija)

Lituanistika Budapešto Lorando Etvešo universitete

Lina PESTAL (Vienos universitetas, Austrija)

Lietuvių kalba Vienos universitete

Prof. dr. Laimutė BALODĖ (Helsinkio universitetas, Suomija),

asoc. prof. dr. Edmundas TRUMPA (Latvijos universitetas, Latvija)

Baltistikos studijų patirtis Latvijos universitete ir Helsinkio universitete Suomijoje

Doc. dr. Jurga TRIMONYTĖ-BIKELIENĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva)

Baltistika Lietuvių literatūros ir tautosakos institute

14:30–16:00

SESIJA II. Diasporų tyrimai

V. Putvinskio g. 23-311

Moderuoja doc. dr. Giedrius JANAUSKAS

Prof. dr. Dalia KUIZINIENĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Diasporinės tapatybės konstravimo modeliai naujausiuose lietuvių (e)migrantų romanuose

Prof. dr. Juozas SKIRIUS (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Lituanistikos tyrimų ir studijų centro Čikagoje veikla ir perspektyvos po 1990 m.

Doc. dr. Giedrius JANAUSKAS (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Kanados lietuviai ir Lituanistikos puoselėjimo gairės 1952–1990 m.

14:30–16:00

SESIJA III. Lietuvių literatūros tyrimai Lietuvoje ir pasaulyje

V. Putvinskio g. 23-312

Moderuoja dr. Laura LAURUŠAITĖ

Dr. Geda MONTVILAITĖ (Prahos Karolio universitetas, Čekija)

Eseizmas XX a. pabaigos intelektualiojoje prozoje: R. Gavelio ir M. Kunderos atvejais

Dr. Laura LAURUŠAITĖ (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva)

Lietuvių ir latvių literatūros: procesų ir vertimų taksonomija

Sandra BERNOTAITĖ (Klaipėdos universitetas, Lietuva)

Moteriškosios literatūros konvencija pokario lietuvių diasporoje

Doc. dr. Aurelija MYKOLAITYTĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Lietuvių literatūros tyrimai Liepojos universitete

14:30–16:00

SESIJA IV. Vertimų iš / į baltų kalbas tyrimai ir aktualijos

V. Putvinskio g. 23-313

Moderuoja prof. dr. Aurelija LEONAVIČIENĖ

Prof. dr. Aurelija LEONAVIČIENĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Kultūrinės transpozicijos posūčiai verčiant R. Gavelio „Vilniaus pokerio“ kultūrinės realijas į prancūzų kalbą

Tiina KATTEL (Tartu universitetas, Estija)

XXI a. lietuvių literatūros vertimai ir atgarsiai Estijoje

Maxim USHAKOV (Krokvos Jogailaičių universitetas, Lenkija)

Mėlyna, žydra ir kiti atspalviai lietuvių ir kitose indoeuropiečių kalbose – suvokimo ir vertimo problema

14:30–16:00

SESIJA V. Baltų kalbų tyrimai

V. Putvinskio g. 23-102

Moderuoja Joris KAZLAUSKAS

Igor PRUSACZYK (Krokvos Jogailaičių universitetas, Lenkija)

Įvardžių formų T-V skirtumas baltų-slavų kalbose

Jacek BĄKOWSKI (Lenkų kalbos institutas, Lenkijos mokslų akademija, Lenkija)

Paskirstymo lingvistika ir žodžių įterpiniai, taikomi lietuvių kalbai ir baltų kultūros tyrimams

Aleksandra RYKOWSKA (Krokvos Jogailaičių universitetas, Lenkija)

Adomo Mickevičiaus tekstų lietuviškų vertimų stilistinis tyrimas

Joris KAZLAUSKAS (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Šalutinis kirtis bendrinės lietuvių kalbos dūriniuose su tarptautiniais dėmenimis

16:30–18:00

SESIJA VI. Baltų kalbų tyrimai

V. Putvinskio g. 23-310

Moderuoja dr. Inga HILBIG

Aleksandra IVANAUSKAITĖ, dr. Inga HILBIG (Vilniaus universitetas, Lietuva)

Mandagumo vienaskaita ir daugiskaita dabartinėje lietuvių kalboje

Dr. Dovilė TAMULAITIENĖ (Lietuvių kalbos institutas, Lietuva)

Lietuvos žemės vardynas: tyrimai, sklaida, ateities perspektyvos

Adrian KĘDZIOR (Krokvos Jogailaičių universitetas, Lenkija)

(Baltų?)-slavų kilmininkas po neigimo – diachroninio požiūrio problematika

Dr. Adriano CERRI (Pizos universitetas, Italija)

Lithuanian and Latvian numerals 11-19 in a typological perspective

16:30–18:00

SESIJA VII. Lituanistikos (baltistikos) centrų aktualijos

V. Putvinskio g. 23-311

Moderuoja dr. Greta LEMANAITĖ-DEPRATI

Dr. Greta LEMANAITĖ- DEPRATI (Krokvos Jogailaičių universitetas, Lenkija)
Lietuvių kalba Jogailaičių universitete Krokuvoje. Dabartis ir perspektyvos

Prof. habil. dr. Ewa STRYCYŃSKA-HODYL, dr. Justyna PRUSINOWSKA
(Poznanės Adomo Mickevičiaus universitetas, Lenkija)
Nauji A. Mickevičiaus universiteto baltologijos iššūkiai

Dr. Aušra VALANČIAUSKIENĖ, dr. Eglė ŽURAUSKAITĖ, dr. Eglė VAISĖTAITĖ-ŽIŪKĖ (Vilniaus universitetas, Lietuva), **Inga DARAŠKIENĖ**
(Vašingtono universitetas, JAV)
Lietuvių kalbos, kultūros ir istorijos mokymas Vašingtono universitete

Dr. Daiva LITVINSKAITĖ (Vilniaus universitetas, Lietuva)
PLB Lituanistikos katedros Ilinojaus universitete Čikagoje praeitis ir dabartis

16:30–18:00

SESIJA VIII. Vertimų iš / į baltų kalbas tyrimai ir aktualijos

V. Putvinskio g. 23-312

Moderuoja dr. Jurgita MACIJAUSKAITĖ-BONDA

Agnieszka REMBIAŁKOWSKA (Varšuvos universitetas, Lenkija)
Lietuvių ir latvių literatūros vertimai į lenkų kalbą XXI amžiuje: kas, ką, kam, kaip, kur...

Anna SEDLACKOVA (Helsinkio universitetas, Suomija)
Lietuvių ir latvių literatūra Čekijoje – praeitis, dabartis ir ateitis

Dr. Domininkas BURBA (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)
„Jurata“ ar „Jūratė“, „Castitis“ ar „Kastytis“? Liudviko Adomo Jucevičiaus literatūrinio padavimo „Baltijos jūros karalienė“ vertimų į lietuvių kalbą subtilumai

Dr. Jurgita MACIJAUSKAITĖ-BONDA (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)
Coga, bruja ir ragana: etnografinių realiųjų vertimo ypatumai

16:30–18:00

SESIJA IX. Diasporų tyrimai

V. Putvinskio g. 23-313

Moderuoja dr. Daiva DAPKUTĖ

Dr. Asta PETRAITYTĖ-BRIEDIENĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)
Lituanistikos centrai Lietuvos diplomatų akiratyje

Dr. Daiva DAPKUTĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)
Nykstantys lietuviybės centrai: etninių parapijų vaidmuo išeivijos gyvenime

Prof. dr. Loreta VILKIENĖ (Vilniaus universitetas, Lietuva)
Lietuvių kalba Saratovo srityje

Marianna BARTŁOMIEJUS-SAMOŁYK (Vroclavo universitetas, Lenkija)
Perspectives for Polish-Lithuanian Relations: Influence of the Historic Events and Predictions for the Future

16:30–18:00

SESIJA X. Lituanistikos (baltistikos) būklė Lietuvoje ir užsienyje

V. Putvinskio g. 23-102

Moderuoja dr. Vaida NAŠLĖNAITĖ EBERHARDT

Doc. dr. Christiane SCHILLER (Berlyno Humboldtų universitetas, Vokietija),

dr. Vaida NAŠLĖNAITĖ EBERHARDT

(Frankfurto prie Maino Goethe's universitetas, Vokietija)

Berlyno Humboldtų universiteto lietuvių kalbos vasaros kursams – 11 metų. Rezultatai

Doc. dr. Diego ARDOINO (Berno Universitetas, Šveicarija)

Kelios pastabos apie baltistikos situaciją už Baltijos šalių ribų

Dr. Dalia CIDZIKAITĖ (Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Lietuva)

Baltų studijų vasaros institutas JAV

Paweł BRUDZYŃSKI, dr. Zofia MITAN-GAWRYSZEWSKA

(Varšuvos universitetas, Lenkija)

Projektinė veikla Varšuvos baltistikos centre

KOVO 17 D., PENKTADIENIS

09:30–10:00

Konferencijos dalyvių registracija (V. Putvinskio g. 23, I aukšto fojė)

10:00–11:30

Paralelinės pranešimų sesijos XI–XV

(V. Putvinskio g. 23, 102, 310, 311, 312, 313 a.)

11:30–12:00

Kavos pertrauka (V. Putvinskio g. 23, III aukšto hole)

12:00–13:30

Paralelinės pranešimų sesijos XVI–XXI

(V. Putvinskio g. 23, 002, 102, 310, 311, 312, 313 a.)

13:30–14:30

Pietų pertrauka

14:30–16:00

Edukacinė programa

10:00–11:30

SESIJA XI. Lituanistikos (baltistikos) būklė Lietuvoje ir užsienyje

V. Putvinskio g. 23-310

Moderuoja prof. dr. Daiva SINKEVIČIŪTĖ

Prof. dr. Daiva SINKEVIČIŪTĖ (Vilniaus universitetas, Lietuva)

Lituanistikos mokslas ne Lietuvoje – poreikiai ir problemos

Prof. habil. dr. Igoris KOROLIOVAS (Kyjivo nacionalinis Taraso Ševčenkos universitetas, Ukraina)

Baltistikos centras Kyjivo Taraso Ševčenkos nacionaliniame universitete: veiklos rezultatai ir perspektyvos

Doc. dr. Vaidas ŠEFERIS (Masaryko universitetas, Čekija, nuotoliniu būdu)

Donelaitika kaip modernios filologijos lakmuso popierėlis

Julia ANTOSIEWICZ (Varšuvos universitetas, Lenkija)

Baltistikos studijos Lenkijoje iš teisės studentės perspektyvos

10:00–11:30

SESIJA XII. Lietuvių kalbos kaip svetimosios mokymo(si) aktualijos

V. Putvinskio g. 23-311

Moderuoja Aurelija KAŠKELEVIČIENĖ

Doc. dr. Erika RIMKUTĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Mokomasis lietuvių kalbos tekstynas – išteklius mokymui(si) ir lietuvių kalbos vartosenai tirti

Aurelija KAŠKELEVIČIENĖ (Helsinkio universitetas, Suomija),

Virginija STUMBRIENĖ (Vilniaus universitetas, Lietuva)

„Nė dienos be lietuvių kalbos“ trečioji knyga. Lietuvių kalbos vadovėlis mokantiems

Dr. Jolanta KOVALEVSKAITĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Mokomasis lietuvių kalbos vartosenos leksikonas: sudarymas ir paieškos galimybės

Doc. dr. Laimutė BUČIENĖ, Vilma LEONAVIČIENĖ

(Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Lietuvių kalbos namai – nauja galimybė kitakalbiams mokytis lietuvių kalbos virtualiai

10:00–11:30 **SESIJA XIII. Diasporų tyrimai**

V. Putvinskio g. 23-312

Moderuoja doc. dr. Laima ANGLICKIENĖ

Dr. Inga HILBIG, doc. dr. Vitalija KAZLAUSKIENĖ (Vilniaus universitetas, Lietuva)

„Jaučiuos liūdna, kalta, bloga...“: su neharmoningąja vaikų dvikalbyste susijusios emocijos

Dr. Auksė NOREIKAITĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Vertybių sistema kaip etninis riboženklis Lietuvos ir Latvijos pasienyje

Doc. dr. Laima ANGLICKIENĖ, Paulina KUSAITĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Lietuvių nuostatos migracijos į Norvegiją atžvilgiu

Dr. Dainius GENYS (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva, nuotoliniu būdu)

Pilietinio mentaliteto dinamika lietuvių diasporoje: tarp veiklumo ir emocionalumo

10:00–11:30

SESIJA XIV. Etninės kultūros tyrimai

V. Putvinskio g. 23-313

Moderuoja doc. dr. Dalia SENVAITYTĖ

Doc. dr. Dalia SENVAITYTĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Pavasario ir rudens lygiadieniai Lietuvoje: tradicijos kūrimas

Dr. Kamil PECELA, dr. Paweł PLICHTA (Krokuvos Jogailaičių universitetas, Lenkija)

Dievo Gailestingumo kulto vietų Vilniuje semantizacija

Akvilė STANKUTĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

„Tylos aikštelėje, filmuojam!“: kino gamybos darbuotojų profesinė kalba ir nerašytos taisyklės filmavimo aikštelėje

Dr. Galina CHMEL-DUNAJ (Dnipro humanitarinis universitetas, Ukraina, nuotoliniu būdu), **Anatolijus POPOVSKIS** (Dniepropetrovsko valstybinis vidaus reikalų universitetas, Ukraina, nuotoliniu būdu)

Žmogaus etninės esmės apsauga

10:00–11:30

SESIJA XV. Vertimų iš / į baltų kalbas tyrimai ir aktualijos

V. Putvinskio g. 23-102

Moderuoja dr. Tereza KABELÁČOVÁ

Alina BARAVYKAITĖ (Greifsvaldo universitetas, Vokietija)

Greifsvaldo baltistai – vokiškai prabilusios lietuvių poezijos paveldėtojai

Dr. Tereza KABELÁČOVÁ (Masaryko universitetas, Čekija)

T. Kavtaradzės pjesės „Keletas pokalbių apie (Kristų)“ vertimas į čekų kalbą

Adomas TARASKEVIČIUS (Kauno kolegija, Lietuva),

doc. dr. Eglė ALOSEVIČIENĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Švietimo terminų vertimo problemos remiantis lietuvių ir vokiečių kalbų poros pavyzdžiu

12:00–13:30

SESIJA XVI. Lietuvių kalbos kaip svetimšios mokymo(si) aktualijos

V. Putvinskio g. 23-310

Moderuoja doc. dr. Laura KAMANDULYTĖ-MERFELDIENĖ

Jonas STEPŠYS, doc. dr. Laura KAMANDULYTĖ-MERFELDIENĖ

(Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Būdvardiškųjų žodžių derinimo sunkumai dvikalbių vaikų negimtakalbių suaugusiųjų kalbinėje raiškoje

Dr. Agnė BIELINSKIENĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Žodžių junglumo mokymas(is) naudojant Vytauto Didžiojo universitete sukurtus kalbos išteklius

Habil. dr. DANUTA ROSZKO, prof. habil. dr. ROMAN ROSZKO

(Varšuvos universitetas, Lenkija)

Lenkų–lietuvių kalbų lygiagretusis tekstynas CLARIN-PL

Giorgi KOBAKHIDZE (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva, Sakartvelo technikos universitetas, Sakartvelas)

II, III ir IV gimnazijos klasių mokinių kultūrinio raštingumo ugdymas: Lietuvos ir Sakartvelo daugiakultūrės mokyklos atvejai

12:00–13:30

SESIJA XVII. Etninės kultūros tyrimai

V. Putvinskio g. 23-311

Moderuoja Martynas VINGRYS

Inese PINTĀNE (Prahos Karolio universitetas, Čekija)

Lietuvių liaudies pasakų raida

NAD`A VAVEROVÁ (Prahos Karolio universitetas, Čekija)

Baltos spalvos funkcija lietuvių ir latvių raudose

Eglė GELAŽIŪTĖ-PRANEVIČIENĖ (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva)

Šiuolaikinis Lietuvos muzikinis folkloras kaip baltistikos tyrimų objektas: tapatybės lygmenys

Martynas VINGRYS (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva)

„Siųskite viską, ką tik esate užrašę iš liaudies lūpų“: obsceniškos tautosakos pateikimo, fiksavimo ir publikavimo ypatumai

12:00–13:30

SESIJA XVIII. Lietuvių literatūros tyrimai Lietuvoje ir pasaulyje

V. Putvinskio g. 23-312

Moderuoja dr. Dalia SATKAUSKYTĖ

Dr. Dalia SATKAUSKYTĖ (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva)

Lietuvių literatūros kritika XXI amžiuje: demokratizacijos paradoksai

Dr. Saulius VASILIAUSKAS (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva)

Nuo Donelaičio iki Martinaičio: mokymų literatūros kanonas sovietmečiu ir jo raida

Dr. Vytautas JANKAUSKAS (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Herojinio epo paieškos Lietuvoje: tyrimų perspektyvos

Rafał DARASZ (Varšuvos universitetas, Lenkija)

Lietuviškas filosofinis kūrinys tarptautine esperanto kalba – A. Jakšto „Malgrandaj pensoj pri grandaj demandoj“ („Mažos mintys dideliais klausimais“)

12:00–13:30

SESIJA XIX. Istorijos tyrimai

V. Putvinskio g. 23-313

Moderuoja dr. Tomasz BŁASZCZAK

Dr. Tomas ČELKIS (Vilniaus universitetas, Lietuva)

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės monarchų vardai virsta vietovardžiais: nuo kunigaikščio Kęstučio brastos iki Vytauto kaimo

Dr. Tomasz BŁASZCZAK (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Władysław Wielhorski (1885–1967) kaip moderniosios lituanistikos Lenkijoje kūrėjas

Justina MINELGAITĖ-PLENTIENĖ (Klaipėdos universitetas, Lietuva)

Kulinarinė literatūra Lietuvoje 1918–1940 m.

Prof. dr. Aivas RAGAUSKAS (Vilniaus universitetas, Lietuva)

Mitinis Alexander Carolus Curtius (XVII a.). Kaip lietuviai lenkus Niujorke įveikė... nepagrįstai

Doc. dr. Robertas JURGAITIS (Lietuvos istorijos institutas, Lietuva)

Lietuva 1791 m. gegužės 3 d. Abiejų Tautų Respublikos konstitucijoje: istoriografinės takoskyros

12:00–13:30

SESIJA XX. Lietuvos menas ir tarptautinis kontekstas

V. Putvinskio g. 23-102

Moderuoja doc. dr. Jurgita KEREVIČIENĖ

Doc. dr. Jurgita KEREVIČIENĖ (Vilniaus universitetas, Lietuva)

Ką Lietuvos menininkai bylojo nebyliajame kine

Dr. Miglė MUNDERZBAKAITĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Naratyvų migracija: tarp medijų ir kultūrų

Katarzyna PYRKA (Vroclavo universitetas, Lenkija)

Popular music against the regime: the example of the band „Antis“

Doc. dr. Vytautas RINKEVIČIUS (Vilniaus universitetas, Lietuva)

„Baltistikos miniatiūros“ – vaizdo paskaitų ciklas pasaulio studentams

12:00–13:30

SESIJA XXI. Lituanistikos (baltistikos) centrų aktualijos

V. Putvinskio g. 23-002

Moderuoja dr. Jurgita MACIJAUSKAITĖ-BONDA

Olena SEREDA, Diana KUKHAR, Anna BOIKO, Yana YANENKO, Olena ODARCHENKO (Kyjivo nacionalinis Taraso Ševčenkos universitetas, Ukraina)

Ukrainos studentų studijų patirtis pagal programą „Užsienio baltistikos centrų ir Lietuvos mokslo ir studijų institucijų bendradarbiavimo stiprinimas“

Jakub RATAJCZAK, Gabriela SOCHA

(Poznanės Adomo Mickevičiaus universitetas, Lenkija)

Baltistikos studijos Lenkijoje

Kinga Monika ZIMOCH, Emilia NOCZYŃSKA (Vroclavo universitetas, Lenkija)

Digital libraries as an information source about Kaunas

Anzhelika SAVCHUK-KONARSKA (Vroclavo universitetas, Lenkija)

Lituanian media about president Zelensky: an overview of the topic

Anotacijos

Lietuvių nuostatos migracijos į Norvegiją atžvilgiu

Doc. dr. Laima ANGLICKIENĖ

Paulina KUSAITĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Pranešime, remiantis 2021 m. Lietuvoje ir Norvegijoje atlikto empirinio tyrimo duomenimis, aptariamos lietuvių migracinės nuostatos Norvegijos atžvilgiu. Apklausos rezultatai padėjo išsiaiškinti esminius Lietuvoje ir Norvegijoje gyvenančių lietuvių požiūrio į Norvegiją skirtumus ir panašumus: kuo Norvegija yra patraukli lietuviams, kas skatina lietuvius emigruoti į Norvegiją, kas skatina lietuvius pasilikti gyventi Norvegijoje visam laikui, su kuo jiems asocijuojasi Norvegija, ar Norvegija yra gera vieta auginti vaikus bei kiti aktualūs klausimai, dažniausiai aptariami Lietuvos žiniasklaidoje.

Tyrimas parodė, kad Norvegijoje gyvenančių lietuvių nuomonė apie šią šalį kai kuriais klausimais yra geresnė nei Lietuvoje gyvenančių lietuvių. Norvegijoje gyvenantiems lietuviams ši šalis dažniau asocijuojasi su teigiamais dalykais, tokiais kaip ramybė, stabilumas ar saugumas, ir neigiamų asociacijų jie pateikia labai nedaug. Lietuvoje gyvenantys lietuviai yra linkę pateikti daugiau neigiamą atspalvį turinčių asociacijų, pvz., nekvalifikuotas darbas ar vaikų atiminėjimas. Tiek Norvegijoje, tiek Lietuvoje gyvenantiems lietuviams Norvegija atrodo nepatraukli dėl tų pačių priežasčių – vėsaus klimato, norvegų šaltumo bei nenuoširdumo, tačiau Norvegijoje gyvenantys lietuviai yra linkę pateikti kur kas mažiau nepatrauklumą sąlygojančių aspektų nei Lietuvoje gyvenantys lietuviai.

Norvegijoje gyvenantys lietuviai turi geresnę nuomonę ir apie vaikų auginimą Norvegijoje, palyginti su Lietuvoje gyvenančiais lietuviais. Absoliuti dauguma Norvegijoje gyvenančių lietuvių mano, kad Norvegija yra gera šalis auginti vaikus, ir kaip vieną pagrindinių priežasčių, lemiančių jų pasilikimą Norvegijoje visam laikui, įvardija vaikus, kurie savo ateitį sieja su šia šalimi. Galima daryti prielaidą, kad prastesnis Lietuvoje gyvenančių lietuvių požiūris apie Norvegiją kai kuriais klausimais yra sąlygotas įvairiausių stereotipų, kuriuos per daug metų suformavo Lietuvos žiniasklaida, neigiamai rašanti Norvegijoje gyvenančių lietuvių klausimais.

Raktiniai žodžiai: Norvegija, Norvegijos lietuviai, lietuviai, migracija, migracinės nuostatos.

Baltistikos studijos Lenkijoje iš teisės studentės perspektyvos

Julia ANTOSIEWICZ

Varšuvos universitetas, Lenkija

Pranešime pranešėja pristatys ir palygins studijų Lenkijoje patirtį: socialinių mokslų, teisės ir humanitarinių mokslų, baltų filologijos.

Autorė yra Varšuvos universiteto penktų metų teisės ir antrų metų baltų filologijos studentė.

Autorė išryškins didžiausius šių dviejų specialybių studijų iššūkius. Ji nurodys universitetų sprendimus, kurie gali būti naudingi. Ji nurodys kelių specializacijų studijų naudą. Ji palygins filologines ir teisesnes studijas Lenkijoje, nurodydama jų privalumus ir trūkumus. Ji aptars mokymo programas, svarbiausius stojimo reikalavimus ir dalykus. Ji nurodys, kokie įgūdžiai ugdomi individualių studijų metu. Remdamasi savo patirtimi, ji bandys siūlyti sprendimus ateičiai.

Ji parodys iš mokinio perspektyvos, kaip, jos manymu, geriausia pateikti medžiagą ir mokyti.

Ji taip pat nurodys priežastis, dėl kurių studentai Lenkijoje renkasi baltų filologijos studijas. Ji paaiškins, kodėl pasirinko baltistikos studijas ir kas ją labiausiai domina šiuose tyrimuose. Ji pateiks priežastis, kurios gali įtikinti moksleivius studijuoti apie Lietuvą.

Universitete ji studijavo anglų ir prancūzų kalbas, taip pat lietuvių ir latvių kalbas. Savo pranešime ji nurodys dėstymo Varšuvos universitete panašumus ir skirtumus. Ji nurodys, kokia, jos nuomone, yra geriausia kalbų mokymo universitete praktika.

Pranešimą autorė skaitys anglų kalba.

Raktiniai žodžiai: studentas, baltistika, kalbų mokymasis Lenkijos universitete, universitetinis švietimas, palyginimas, patirtys.

Kelios pastabos apie baltistikos situaciją už Baltijos šalių ribų

Doc. dr. Diego ARDOINO
Berno universitetas, Šveicarija

Dabartinė baltistikos bei lituanistikos padėtis Europoje nėra pavydėtina. Tai priklauso nuo įvairaus pobūdžio veiksnių, iš kurių lemiantysis yra vadinamasis „kiekybinis faktorius“, kuris per pastaruosius metus po truputį tapo pagrindine gaire, kuria, labai supaprastinant, remiasi bene visos aukštosios mokyklos, ir kuris iš esmės reguliuoja universitetų finansavimą.

Kitais žodžiais tariant, kadangi per mažai studentų užsienio universitetuose pasirenka studijuoti lituanistiką, latvistiką ir baltistiką apskritai, fakultetams šių programų išlaikymas tampa kone nuostolingas, o papildomos investicijos į šias kryptis nėra numatomos, tad jos ir nukenčia.

Toks mechanizmas beveik be išimčių veikia ne tik bene visus užsienio baltistikos centrus, bet ir tam tikras Lietuvoje ir Latvijoje rengiamas magistrantūros pakopos baltistikos plačiąja prasme, lituanistikos ir latvistikos studijų programas. Kadangi artimiausiu metu pragiedrulių nenusimato, tam, kad baltistikos ateitis už Lietuvos ribų būtų užtikrinta, užsienio baltistikos centrų atstovams reikia susiburti, pasitarti, pasiūlyti galimų sprendimų, juos išnagrinėti ir įvertinti.

Pranešime a) aptariama baltistikos ir lituanistikos būklė Šveicarijos konfederacijoje ir Berno universitete; b) keliama svarbi ir besikartojanti problema, dėl kurios skundėsi nemažai vasaros kursuose dalyvavusių studentų; c) siūlomi keli sprendimai, kurie iš dalies galėtų išspręsti kai kurias problemas, kylančias dėl studentų stokos ir menko finansavimo.

Raktiniai žodžiai: baltistika užsienyje, baltistika Šveicarijos Konfederacijoje, Lietuvių kalba Šveicarijos Konfederacijoje, Baltistika Berno Universitete, lietuvių kalbos centrų bendradarbiavimas.

Paskirstymo lingvistika ir žodžių įterpiniai, taikomi lietuvių kalbai ir baltų kultūros tyrimams

Jacek BĄKOWSKI

Lenkų kalbos institutas, Lenkijos mokslų akademija, Lenkija

Naujausi kiekybinės lingvistikos ir ypač natūralios kalbos apdorojimo pasiekimai leidžia patikrinti prieš dešimtmečius kitų lingvistinių mokyklų suformuluotas teorijas. Viena iš įdomiausių buvo teorija, kad vartotojo vartojama kalba atspindi jo bendruomenės lingvistinę pasaulėžiūrą, kurią galime laikyti savotiška kolektyvine atmintimi. Taigi pagal tokį požiūrį žodynas ir jo reikšmė gali būti raktas į etnosociologiją ir kultūros psichologiją. Remiantis distribucine hipoteze, iš žodžių reikšmių galime bent jau iš dalies spręsti apie jų leksinio bendrumo dėsningumus. Žodžių įterpiniai leidžia mums pasinaudoti šia teorija ir žodžių reikšmes pavaizduoti kaip kelių šimtų dimensijų vektorių – vadinamuosius „žodžių vektorius“. Be to, toks vektorius daugiamačiame erdvėje abstrakčiai atvaizduos žodžio reikšmę, kai visi jo matmenys vienodai prisideda prie jo reikšmės. Dar įdomiau, kad atstumas tarp žodžių vektorių ne tik atspindi jų semantinius ryšius, bet ir koreliuoja su žmonių vertinimais pagal semantinį panašumą.

Todėl naudodamiesi žodžiais įterpiniais, veikdami daugybę tekstų, kuriuose yra tam tikra kalbinė (tiksliau, tekstinė) pasaulėžiūra, galime atskleisti verbalizuotą tikrovės interpretaciją, tam tikrą pasaulio pažinimą, glaudžiai susijusį su kultūriniu kontekstu, sudarytą iš tam tikrų giliai įsišaknijusių ir nusistovėjusių įsitikinimų, sąvokų, stereotipų ir vertybių, susijusių su tam tikra kultūra ir kalba.

Tai gali atverti naujas perspektyvas baltų tautų, jų istorijos, kultūros ir kalbos tyrimams tiek sinchroniškai, tiek diachroniškai. Tačiau atrodo, kad kol kas šie metodai palyginti retai taikomi etnolingvistiniams baltų kultūrų ar kalbų tyrimams ir vis dar lieka tyrinėtina sritimi.

Literatūra:

- Baroni, M., & Lenci, A. (2010). Distributional memory: A general framework for corpus-based semantics. *Computational Linguistics*, 36(4), 673–721.
- Garabík, Radovan. Word Embedding Based on Large-Scale Web Corpora as a Powerful Lexicographic Tool. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 46, no. 2 (2020): 603–618. <https://doi.org/10.31724/rihjj.46.2.8>

- Goddard, C., & Wierzbicka, A. (2014). *Words and Meanings: Lexical Semantics Across Domains, Languages, and Cultures*. Oxford: OUP.
- Grand, G., Blank, I. A., Pereira, F. et al. (2022). Semantic projection recovers rich human knowledge of multiple object features from word embeddings. *Nature Human Behaviour* 6, 9 75-987.
- Firth, J. R. (1957). A synopsis of linguistic theory 1930-55. In *Studies in linguistic analysis*. Blackwell.
- Sahlgren, M. (2008). The distributional hypothesis. *Italian Journal of Linguistics* 20.1, 33-53.
- Wierzbicka, A. (1997). *Understanding Cultures Through Their Key Words: English, Russian, Polish, German, and Japanese*. Oxford: OUP.

Raktiniai žodžiai: etnolingvistika, tekstynų lingvistika, žodžių įterpiniai, kultūros studijos.

Greifsvaldo baltistai – vokiškai prabilusios lietuvių poezijos paveldėtojai

Alina BARAVYKAITĖ

Greifsvaldo universitetas, Vokietija

Veiklos trisdešimtmetį šiemet minėsiąs Greifsvaldo universiteto Baltistikos katedrai atitekęs Alfredo Franckaičio (1921–2013) literatūrinis palikimas sudaro 364 lietuvių poetų kūrybos vertimus į vokiečių kalbą. Greifsvaldo baltistų pastangomis šis vokiečių evangelikų liuteronų kunigo viso gyvenimo darbo rezultatas – virš 4000 eilėraščių – pamažu virsta daugiatomiu laisvos prieigos elektroniniu leidiniu. Pranešime nušviečiamas kol kas mažai žinomo poeto ir vertėjo gyvenimo kelias, pristatoma jo lietuvių poezijos vertimų leidinio koncepcija, dalinamasi mintimis apie išverstų eilėraščių kokybę, mėginama įvertinti A. Franckaičio vertimų reikšmę bei literatūrinį indėlį į lietuvių poezijos ir kultūros sklaidą užsienyje.

Raktiniai žodžiai: vertimas, poezija, Alfredas Franckaitis, elektroninė leidyba, laisva prieiga

Perspectives for Polish-Lithuanian Relations: Influence of the Historic Events and Predictions for the Future

Marianna BARTŁOMIEJUS-SAMOŁYK

Wroclavo universitetas

The Republic of Poland and the Republic of Lithuania share a centuries-old history that binds them together and influences their relations to this day. History shows good and bad moments in their relationship, which in extreme cases led to hostility between the states or even to the absence of diplomatic ties. Today, however, we can observe a great improvement in their feelings toward each other. The presentation will propose the reasons for this improvement and the possible paths that Polish-Lithuanian relations can take.

Keywords: international relations, the actual political situation, geopolitics, Poland, Lithuania.

Moteriškosios literatūros konvencija pokario lietuvių diasporoje

Sandra BERNOTAITĖ

Klaipėdos universitetas, Lietuva

Tyrinėjant pokario lietuvių diasporos literatūrą ir kritiką, į akis krenta vyriškos ir moteriškos literatūros išskyrimas, pirmajai priskiriant dominuojančią rolę literatūros lauke, o antrąją nustumiant į literatūros pakraštį ar netgi paraštes. Tarpukariu gimusios feministinio diskurso užuomazgos išėivijoje buvo malšinamos, nepaisant to, kad vakarietiškoje aplinkoje kaip tik kilo naujoji feminizmo banga ir toks kultūrų susidūrimas neišvengiamai turėjo įtakos kūrėjų bei auditorijos sąmoningumui. Diasporos moterų literatūra gyvavo vyrų dominuojamos literatūros ir kritikos kontekste. Kultūros prioritetai buvo orientuoti į patriotiškumą ir religingumą, kultūrinės veiklas kreipiant tarnystės tautai, lietuviškosios kultūros išsaugojimo, kovos už okupuotos tėvynės išlaisvinimo misijos link. Ne tik konservatyvūs, bet ir liberalūs diasporos literatūros veikėjai savo apžvalgose ar kritiniuose straipsniuose nuolat užsimena apie moteriškosios literatūros „tradiciją“ – tam

tikrą ribojimą, primetantį etinius ir estetinius kriterijus tik daliai kūrėjų, skatinantį nesidomėti modernumo tendencijomis, bet likti prie neoromantizmo idealų. Tyrime atskleidžiami šio sutartinio reiškinių, moteriškosios literatūros konvencijos, atsiradimo priežastys ir bruožai. Aptariama, kaip literatūros kritikai vyrai, kurių iki septintojo dešimtmečio buvo absoliuti dauguma, analizuoja ir vertina moterų kūrybinius, kokius taiko estetinius kriterijus ir kokie lūkesčiai nukreipti į rašytojas, nepaisant jų pačių kūrybinių ambicijų. Pasitelkiami Jono Aisčio, Algirdo Juliaus Greimo, Vytauto Kavolio, Antano Vaičiulaičio, Algirdo Tito Antanaičio ir kitų kritikų pasisakymų pavyzdžiai apie Birutės Pūkelevičiūtės, Gražinos Tulauskaitės, Agnės Lukšytės, Nelės Mazalaitės, Elenos Tumienės ir kitų rašytojų kūrybą.

Raktiniai žodžiai: egzodo literatūra, literatūros kritikos istorija, feminizmo teorija, pokario lietuvių diaspora.

Žodžių junglumo mokymas(is) naudojant Vytauto Didžiojo universitete sukurtus kalbos išteklius

Dr. Agnė BIELINSKIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Pranešime pristatomos Vytauto Didžiojo universitete parengtų kalbos išteklių, skirtų ne tik kalbos moksliniams tyrimams, bet ir kalbos mokymuisi, galimybės. Tai Mokomasis lietuvių kalbos leksikonas (<https://kalbu.vdu.lt/mokymosi-priemones/leksikonas/>), parengtas dalyvaujant projekte „Užsienio baltistikos centrų ir Lietuvos mokslo ir studijų institucijų bendradarbiavimo skatinimas“ (Nr. 09.3.1-ESFA-V-709-01-0002); lietuvių kalbos sintaksiškai anotuotas tekstynas ALKSNIS (<https://kalbu.vdu.lt/mokymosi-priemones/morfologiskai-anotuotas-tekstynas/>), rengtas projekto „Lietuvių kalbos teksto sintaksinės-semantinės analizės informacinės sistemos viešųjų paslaugų vystymas (SEMANTIKA 2)“ (Nr. 02.3.1-CPVA-V-527-01-0002) metu, ir VDU Kompiuterinės lingvistikos centre parengtas morfologiškai anotuotas tekstynas (<http://corpus.vdu.lt/>). Šie ištekliai gali būti parankūs tiek besimokantiems lietuvių kalbos negimtakalbiams, pasiekusiems aukštesnįjį kalbos mokėjimo lygį, tiek ir gimtakalbiams, besimokantiems lietuvių kalbos gramatikos, ypač sintaksės.

Mokomajame lietuvių kalbos leksikone gramatinis junglumas atsispindi analizuojant leksikono antraštyne esančius žodžius ir jų vartosenos modelius, kuriuos be kitos svarbios informacijos, tokios kaip leksinė, darybinė, reikšmių atskyrimo ir vartosenos pavyzdžių, atsispindi ir gramatinis junglumas, nurodomos sintaksinės funkcijos. Tekstyne ALKSNIS junglumas perteikiamas priklausomybių medžiais (angl. „dependency tree“), kurie atskleidžia visą sakinio struktūrą, matomi žodžių ryšiai, morfologinė informacija, sintaksinės funkcijos. Morfologiškai anotuotas tekstynas gali būti taip pat naudojamas junglumo tyrimui ir apima daug vartosenos pavyzdžių.

Pranešime pristatoma kalbos pavyzdžių paieška minėtuose kalbos ištekliuose, kuri leidžia greitai rasti norimą žodį, matyti jo junglumą per konkrečius pavyzdžius, žodžių gramatinės formas ir sintaksines funkcijas. Paaiškinama, kaip interpretuoti gautus paieškos rezultatus ir panaudoti juos mokymui(si).

Raktiniai žodžiai: baltistika, kalbos mokymas(is), gramatinis junglumas, vartoseną, kalbos ištekliai.

Władysław Wielhorski (1885–1967) kaip moderniosios lituanistikos Lenkijoje kūrėjas

Dr. Tomasz BŁASZCZAK

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Pranešime nagrinėjamas Władysłowo Wielhorskio indėlis į moderniąją lenkiškąją lituanistiką. Kilęs iš Voluinės, mokslininkas, baigęs žemės ūkio ekonomikos studijas Krokuvos Jogailaičių universitete, prieš pat Pirmąjį pasaulinį karą pateko į Žemaitiją, kur praleido karo metus, o pirmaisiais Lietuvos nepriklausomybės metais angažavosi į Lietuvos lenkų politinę veiklą. 1924 m. ištremtas iš Lietuvos tapo įtakingiausiu Lietuvos įvaizdžio Lenkijoje formuotoju. Lenkijoje Wielhorskis tapo artimu valdžiai žmogumi, iš pradžių bendradarbiavo su naujienų agentūra WILBI (Vilniaus informacinis biuras), o nuo 1930 m. su Rytų Europos mokslo tyrimų institutu, vėliau tapęs jo direktoriumi. Per trečiąjį ir ketvirtąjį dešimtmetį parašė eilę analitinių, politologinio pobūdžio straipsnių, knygų ir brošiūrų, kuriose analizavo įvairius nepriklausomos Lietuvos Respublikos politinio ir ekonominio gyvenimo aspektus. Ketvirtajame dešimtmetyje Wielhorskis įgijo daktaro

(Krokuvoje) bei habilituoto daktaro laipsnius (Vilniuje), pastarasis įteiktas jam Stepono Batoro universitete prieš pat Antrąjį pasaulinį karą. Tuo pat laiku Wielhorski publikavo savo pirmus istorinio pobūdžio straipsnius, o būtent istorijai atsidavė pokaryje, dirbdamas įvairiose lenkų išeivių organizacijose Londone.

Raktiniai žodžiai: Władysław Wielhorski, lituanistika Lenkijoje, Vilnius, WILBI, Rytų Europos mokslo tyrimų institutas.

Projektinė veikla Varšuvos baltistikos centre

Paweł BRUDZYŃSKI
Zofia MITAN-GAWRYSZEWSKA
Varšuvos universitetas, Lenkija

Pranešimo tikslas – parodyti, kokias galimybes Varšuvos universitetui – mūsų atstovaujama baltistikos centrui – suteikęs projektas „Užsienio baltistikos centrų ir Lietuvos mokslo ir studijų institucijų bendradarbiavimo skatinimas“ bei kaip tomis galimybėmis naudojomes. Pranešime aptarsime savo patirtis ir išnagrinėsime Varšuvos baltistikos centro dalyvavimą projekte. Papasakosime apie veiklas, tokias kaip: dėstytojų ir studentų mainus, ilgalaikius lietuvių specialistų dėstytojų Varšuvos universitete; doktorantų ir dėstytojų praktikas ir trumpalaikius vizitus Lietuvos universitetuose; svečių iš Lietuvos vizitus Varšuvos universitete; lietuvių kalbos kursus studentams Lietuvoje; dėstytojų kvalifikacijos kėlimo kursus; tarptautines konferencijas ir seminarus ir kt. Aptardami mūsų bendradarbiavimą, norime pabrėžti visų paminėtų veiklų – šio ypatingo baltistikos centrų dialogo – naudą ir svarbą studentams ir dėstytojams.

Raktiniai žodžiai: baltistikos centrų bendradarbiavimas, studentų ir dėstytojų mainai, projektinė veikla.

Lietuvių kalbos namai - nauja galimybė kitakalbiams mokytis lietuvių kalbos virtualiai

Doc. dr. Laimutė BUČIENĖ
Vilma LEONAVIČIENĖ
Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Lietuvybės puoselėjimas, lietuvių kalbos ir kultūros ugdymas yra viena prioritetinių sričių ne tik Lietuvos, bet ir Baltijos regiono kontekste. Susidomėjimą lietuvių kalba ir kultūra stiprina besiplečiantys tarptautiniai verslo ryšiai, auganti diaspora, mišrios šeimos, naujos mokslinių tyrimų tematikos. Skaitmeninės technologijos atveria dar daugiau galimybių: suteikia prieigą norintiems mokytis visame pasaulyje, įgalina mažiau galimybių turinčius besimokančiuosius, siūlo įtraukų ir šiuolaikišką turinį.

Projektas diLILAC inicijuotas siekiant sustiprinti lietuvių kalbos ir kultūros mokytojų ir dėstytojų aukštosiose mokyklose gebėjimus teikti aukštos kokybės, interaktyvų ir įtraukų skaitmenizuotą ugdymą. Tikslui pasiekti numatomi uždaviniai apima skaitmeninių pedagoginių kompetencijų ugdymą lietuvių kalbos ir kultūros srityje, aukštos kokybės skaitmeninio turinio ir mokymo medžiagos parengimą, skaitmeninio modelio mokymų sukūrimą. Projekto siekis suvaldyti mobilumo iššūkius pandemijos metu, užtikrinti efektyvų ir tęstinį studentų, mokytojų, dėstytojų bei tyrėjų mokymą(si). Projekto veiklos stiprina skaitmeninės lietuvių kalbos ir kultūros mokymo(si) galimybes, prieigas.

Projekto partneriai iš Lietuvos, Estijos, Suomijos, Švedijos, Lenkijos ir Vokietijos keičiasi gerąja patirtimi bei kuria šiuos inovatyvius mokymo(si) įrankius bei priemones:

- lietuvių kalbos ir kultūros įtraukaus ir skaitmenizuoto ugdymo metodika;
- nuotolinių mokymų didelėms daugiakultūrinėms grupėms organizavimo gairės;
- lietuvių kalbos nuotolinio mokymo(si) modulis;
- lietuvių kultūros nuotolinio mokymo(si) modulis;
- besimokančiųjų įtraukimo ir nuotolinių kursų organizavimo platforma;
- pasirengimo virtualiai mentorystei gairės.

Šio pranešimo tikslas – pateikti projekto turinio analizę. Uždaviniai: 1) aptarti sąlygas, lemiančias sėkmingą kalbų mokymosi procesą; 2) įvardyti ugdymo turinio šiuolaikiškumo prielaidas; 3) pristatyti virtualią kalbų mokymo(si) platformą.

Raktiniai žodžiai: lietuvių kalba ir kultūra, skaitmeninė prieiga, virtualus mokymo(si) turinys, mobilumas.

Jurata ar Jūratė, Castitis ar Kastytis? Liudviko Adomo Jucevičiaus literatūrinio padavimo „Baltijos jūros karalienė“ vertimų į lietuvių kalbą subtilumai

Dr. Domininkas BURBA

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

1839 m. „Tygodnik Petersburski“ savaitraštyje pasirodė Liudviko Adomo Jucevičiaus, tuometinio Švenčionių vikaro, literatūrinis padavimas „Baltijos jūros karalienė“. Po kiek laiko jis perspausdintas kitose šio autoriaus knygoje: „Žemaitijos bruožai“ ir „Žemaičių žemės atsiminimai“ ir tapo gana populiarus. Jis buvo įtrauktas į to meto padavimų, o vėliau ir į įvairių tautų pasakų rinkinius, išverstas į rusų kalbą, 1920 m. tapo Maironio baladės „Jūratė ir Kastytis“ pagrindu. Šis siužetas yra paplitęs ir dažnai interpretuojamas įvairiose meno srityse Lietuvoje ir Lenkijoje. Žinoma, kad dar XX amžiaus pradžioje lietuviškoje spaudoje pasirodė pirmieji šio kūrinio vertimai į lietuvių kalbą. Dar 1903 m. Tilžėje leistame mėnraštyje „Naujienos“ buvo išspausdintas kūrinys „Jurata“, kurio autorė buvo Jadvyga Juškytė, o žurnalo „Šaltinis“ priede jaunimui „Šaltinėlis“ 1907 m. kitas vertimas – „Jūrytė – Baltijos jūros karalaitė (žemaičių padavimas)“, kurio autorius pasirašė kaip Žiemys (Žemys), bet profesionaliausias šio kūrinio vertimo autorius buvo Dominykas Urbas, išvertęs šį kūrinį kaip „Baltijos jūros valdovė“, kuris pasirodė 1959 m. L. A. Jucevičiaus raštuose. Šių publikacijų tekstologiniai skirtumai ir jų lyginimas su originaliu lenkišku tekstu yra šio pranešimo tikslas. Aiškėja, kad daug ką autoriai keitė, kupiūravę XIX amžiaus tekstą, buvo siekiama suteikti jam labiau romantišką formą. XX amžiaus pradžios autoriai netgi pakeitė lietuvišką jūrų nimfų dainą. Kyla klausimas ir dėl paties pavadinimo „Baltijos jūros karalienė“ tikslumo – ar jisai nėra pernelyg nutolęs nuo originalo?

Raktiniai žodžiai: romantizmas, Liudvikas Adomas Jucevičius, literatūrinis padavimas, vertimas, originalas, periodinė spauda.

Lithuanian and Latvian numerals 11-19 in a typological perspective

Dr. Adriano CERRI

Pizos universitetas, Italija

From a typological point of view, Lithuanian and Latvian numerals 11-19 display morphological and syntactical peculiarities. In his insightful reconstruction, Mažiulis' (1957) posits an underlying morpho-syntactical structure of the type: *X-remaining-after-10*. This pattern not only accounts for the different morphological outputs displayed by Lith and Latv, but it also explains a common syntactical feature shown by both languages, i.e., the request of genitive plural on the quantified noun. Numerals 11-19 have the same syntactical behaviour of 10 and the other 'round' numerals; but while these originated from noun-like lexemes indicating a set of elements or a totality seen as a unit (as reflected in their singular forms), this is not the case for the series 11-19. Consequently, their peculiar syntax can be explained with reference to that of 10, according to Mažiulis' pattern. In the second part of the talk Luján's (1999) typological classification of numeral systems is considered. Special attention is paid to the concepts of proper/improper base and explicit/implicit improper base. My hypothesis is that the series 11-19 reflects an ancient period of development of the common Baltic numeral system when it belonged to Luján's type III (improper base). Numerals from 20 on show several features of discontinuity with respect to the previous (and oldest) numerals. So, in a diachronically stratified view of numeral systems, at some point 11-19 could have represented the last series; and its upper limit, 20, was the highest lexicalized numeral.

References

- E. R. Luján (1999): Towards a Typology of Change in Numeral Systems, in E. C. Polomé, C. F. Justus (eds.), *Language Change and Typological Variation: In Honor of Winfred P. Lehmann on the Occasion of his 83rd Birthday*, vol. I, *Language Change and Phonology*, Washington, DC, 183-200.
- V. Mažiulis (1957): Apie lietuvių kalbos skaitvardžius, in *Kai kurie lietuvių kalbos gramatikos klausimai. Straipsnių rinkinys*, Vilnius, 40-65.

Žmogaus etninės esmės apsauga

Dr. Galina CHMEL-DUNAJ

Dnipro humanitarinis universitetas, Ukraina

Dr. Anatolijus POPOVSKIS

Dniepropetrovsko valstybinis vidaus reikalų universitetas, Ukraina

Laikui bėgant žmonija istorinės raidos procese išgyveno įvairius civilizacijos etapus, išlaikydama etninį autentiškumą arba praradusi jį dėl asimiliacijos. Žmonių visuomenės evoliucijos ir pokyčių klausimas buvo ir bus svarbus šiuolaikinių mokslinių tyrimų objektas, nes migracijos judėjimas su kiekvienu šimtmečiu įgauna pagreitį dėl karinės agresijos, ekonominių, politinių veiksnių arba per tai, kad tampama „meilės įkaitais“ ir kt. Etniškumo pasirinkimas mišrioje šeimoje tampa ypatingas. Vaikai gali savyje sukaupti abiejų tėvų, vieno iš tėvų tautinius bruožus arba tapti šalies, kurioje gyvena, gyventojų kalbos, kultūros, tradicijų šalininkais.

Žmonės pasižymi panašiais bruožais, sugebėjimais, galimybėmis, tačiau tuo pat metu jie yra individualizuoti, „unikalūs“ dėl išnykusių ar genetiškai fiksuotų bruožų ar etninių savybių. Tai suteikia galimybę bent kol kas bendrauti, mokytis skirtingų mūsų planetos tautų kalbos, kultūros, papročių, tradicijų, amatų, kol jie išnyks. Jei šie etniniai bruožai išnyks, žmonija taps „Žemės planetos populiacija“.

Šiuo atveju žmonėms, atsidūrusiems už tėvynės ribų, gali būti labai naudinga kurti tautines bendrijas. Senovės lietuvių palikuoniai vis dažniau kreipiasi į lietuvių bendruomenes, norėdami išmokti kalbos, tautinių tradicijų ir kultūros pagrindų, kad apsilankymų istorinės tėvynės metu pagautų didžiulį ryšį, susisiektų su protėvių informacine energija.

Tiek lietuviams, tiek ukrainiečiams įvairios gyvenimo aplinkybės verčia palikti gimtinę, tačiau net ir tokiomis sąlygomis jie nepraranda tautybės.

Mokslinėje literatūroje yra sąvokų turinio panašumų lietuvių ir ukrainiečių kalbomis. Vertėtų ištirti lietuviškų pavardžių rašymo istoriją visos Ukrainos teritorijoje.

Raktiniai žodžiai: genetinė atmintis, etniškumas, lietuvių ir ukrainiečių ryšiai

Baltų studijų vasaros institutas JAV

Dr. Dalia CIDZIKAITĖ

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Lietuva

Daugeliu prasmių 1994 metais Jungtinėse Amerikos Valstijose įkurtas Baltų studijų vasaros institutas (angl. „Baltic Studies Summer Institute“, arba BALSSI) skiriasi nuo šiuo metu pasaulyje veikiančių baltistikos centrų. Kiekvieną vasarą kas treji ketveri metai vis į kitą aukštąją mokyklą JAV keliaujantis institutas studentams, kurių amžius gali būti nuo gimnazisto iki devyniasdešimtmečio, siūlo išklaudyti intensyvius lietuvių, latvių ir estų kalbų kursus. Intensyvių aštuonių savaitių trukmės kursų metu studentai išėina dviejų akademinį semestrų medžiagą. Čia studentai išmoksta ne tik kalbos, bet ir susipažįsta su trijų Baltijos šalių kultūra, jų istorija. BALSSI yra Baltijos kalbų konsorciumo ir Baltijos studijų plėtros asociacijos (angl. „Association for the Advancement of Baltic Studies“, arba AABS) bendradarbiavimo projektas, skirtas trijų Baltijos šalių Šiaurės Amerikoje studijoms. Per 25 metus BALSSI viešėjo Vašingtono universitete, Iliojaus universitete Čikagoje, Iliojaus universitete Erbanoje Šampeine, Pitsburgo universitete, Kalifornijos universitete Los Andžele, Viskonsino universitete Madisone ir Ajovos universitete; lietuvių latvių ir estų kalbų kursus baigė per 200 studentų. Savo pranešime apžvelgsiu šios organizacijos 25 metų istoriją ir dabartį, taip pat lietuvių, latvių ir estų kalbų studijų Šiaurės Amerikoje situaciją, jų indėlį į JAV akademinį, visuomeninį gyvenimą.

Raktiniai žodžiai: BALSSI, intensyvūs lietuvių, latvių ir estų kursai JAV, baltų studijos, Baltijos studijų plėtros asociacija, Šiaurės Amerika.

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės monarchų vardai virsta vietovardžiais: nuo kunigaikščio Kęstučio brastos iki Vytauto kaimo

Dr. Tomas ČELKIS

Vilniaus universitetas, Lietuva

Istorijos šaltinių tyrimai rodo, jog kai kurie LDK egzistavę ir tebeegzistuojantys vietovardžiai yra kilę nuo monarchų vardų. Pirmiausia taip vadinti įvairūs infrastruktūros objektai, pastatai, sodybos. Vėliau jais pavadintos vietovės ir gyvenvietės. Kurį laiką vietos gyventojai savo vietovardžius sąmoningai tapatindavo su istorinėmis personalijomis – monarchais. Tačiau ilgainiui ši samprata keisdavosi. Nors vietovardžiai likdavo, bet vis mažiau žmonių žinodavo jų kilmės istoriją. Po šimto ar kiek daugiau metų vietovardžių sampratos žmonės nebegalėdavo paaiškinti, nes tai užmiršdavo. Priklausomai nuo socialinių ir urbanistinių pokyčių, vietovardžiai galėdavo migruoti, palikdami pirminę geografinę lokaciją. Perkėlus kaimą į kitą vietą, kartu būdavo išsivežamas ir vietovardis, kuris kartais kiek pasikeisdavo, jam suteikiant mažybinę formą. Senasis vietovės pavadinimas išnykdavo ne visada. Pranešime nagrinėjama senųjų vietovardžių kilmė ir atmintis.

Raktiniai žodžiai: Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, vietovardžiai, istorija, Skomantas, Kęstutis, Vytautas.

Nykstantys lietuviškosios kultūros centrai: etninių parapijų vaidmuo išeivijos gyvenime

Dr. Daiva DAPKUTĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Pranešimas skirtas pristatyti lietuviškų parapijų vaidmenį išeivijoje: kokią vietą išeivijos bendruomenės gyvenime užėmė etninė parapija, bažnyčia, čia dirbę kunigai; kokį vaidmenį etninė parapija vaidino XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje įvairiuose kraštuose kuriantis lietuviškai diasporai ir vėliau, keičiantis emigracijos bangoms; su kokiais iššūkiais lietuviškos parapijos ir čia dirbantys kunigai susiduria šiais laikais; kaip keičiasi religinio gyvenimo samprata ir religinių centrų / parapijų vieta išeivijos bendruomenės gyvenime.

Parapijų kūrimasis įvairiuose kraštuose glaudžiai susijęs su emigracijos istorija ir skirtingų emigracijos bangų patirtimis. Didžiulį vaidmenį religinis faktorius suvaidino diasporos formavimosi pradžioje (XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje), kuomet savos bažnyčios statymas, savos etninės parapijos sukūrimas buvo vienas svarbiausių lietuviškos tapatybės išsaugojimų elementų išeivijoje. Nors įkurti etninę parapiją pavykdavo ne visose bendruomenėse, lietuviška parapija ir bažnyčia tapdavo vienu pagrindinių veiksnių, jungusių didžiąją dalį svetimame krašte atsidūrusios lietuvių bendruomenės. Parapija išeivijoje atliko ne tik lietuviškos (religinės ir pasaulietinės) bendruomenės telkimo vaidmenį, bet ir jaunosios kartos ugdymo, tautinės tapatybės išsaugojimo, visuomeninės veiklos puoselėjimo funkcijas: parapijose dirbę kunigai dažnai tapdavo vietinės lietuvių bendruomenės lyderiais, prie parapijų buvo steigiamos lietuviškos mokyklos ir organizuojamos vaikų stovyklos, kūrėsi įvairios organizacijos, chorai, teatro būreliai, organizuoti susirinkimai, vaidinimai, koncertai, steigtos bibliotekos, vyko intensyvus kultūrinis, visuomeninis gyvenimas. Vėlesniais metais, keičiantis diasporai ir atvykstant naujų emigracijos bangų lietuviams, lietuviška bažnyčia išlaikė savo įtaką ir reikšmę išeivijos gyvenime, tačiau tradicinis parapijų vaidmuo palaipsniui keitėsi.

Raktiniai žodžiai: diaspora, tapatybė, religija, bažnyčia, parapija.

Lietuviškas filosofinis kūrinys tarptautine esperanto kalba – A. Jakšto „Malgrandaj pensoj pri grandaj demandoj“ („Mažos mintys dideliais klausimais“)

Rafał DARASZ

Varšuvos universitetas, Lenkija

Adomas Jakštas (tikrasis vardas Aleksandras Dambrauskas, 1860–1938) – Lietuvos filosofas, teologas neotomistas, kritikas, esperantininkas, matematikas, poetas, prelatas. Sužinojęs apie esperanto kalbą 1887 m., jis iš karto ėmė mokytis šios kalbos ir dėjo pagrindus lietuviškam esperantininkų judėjimui. 1890 m. išvertė pirmąjį esperanto kalbos vadovėlį į lietuvių kalbą, kad kuo daugiau lietuvių turėtų galimybę mokytis tarptautinės kalbos. Jakštas buvo įžymus ir savo literatūriniais kūriniais esperanto kalba, tarp kitų eilėrašciais ir

filosofiniais kūriniais. Tris Adomo Jakšto poemai esperanto kalba Liudvikas Zamenhofas, tarptautinės kalbos kūrėjas, net įtraukė į taip vadinamą „Fundamenta Krestomatio“ („Fundamentaliąją chrestomatiją“).

Vienas iš Jakšto filosofinių-religinių kūrinių yra straipsnių ir laiškų rinkinys „Malgrandaj pensoj pri grandaj demandoj“ („Mažos mintys dideliais klausimais“), kurį jis išleido Kaune 1908 m. Rinkinį sudaro dvi dalys: pirmoji – Adomo Jakšto straipsniai sukurti tarp 1887 ir 1907 m.; antroji – laiškai, rašyti daugiau ar mažiau žinomiems esperantininkams. Kaip jis mini knygos pratarinėje, šių tekstų temos – „Dievas, žmogus, religija, žmonija“. Savo mintis apie šias „dideles problemas“ jis vadino „mažomis mintimis“, pabrėždamas, kad tai tik apgalvojimai, o ne šių problemų sprendimai.

Pranešime bus išsamiai ir detalai pristatytas leidinio turinys, pabrėžiant su religija ir esperanto kalba susijusių temų bendrąsias dalis. Taip pat bus kalbama apie šio rinkinio vietą tarp kitų Adomo Jakšto kūrinių ir tarp kitų esperanto kalbos literatūros kūrinių.

Raktiniai žodžiai: Adomas Jakštas, esperanto kalba, filosofinė literatūra.

Šiuolaikinis Lietuvos muzikinis folkloras kaip baltistikos tyrimų objektas: tapatybės lygmenys

Eglė GELAŽIŪTĖ-PRANEVIČIENĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva

Šiuolaikinis muzikinis folkloras apima įvairius muzikos stilius (nuo tradicinės, populiariosios iki eksperimentinės alternatyviosios muzikos) ir gyvas jų praktikas, kai kūrybai vienaip ar kitaip pasitelkiama tradicinė kultūra. Remiantis pokalbiais su muzikos autoriais, tokia kūryba neretai pasirodo kaip sąmoningas veiksmas, kylantis iš bendruomeninių, asmeninių ar dvasinių siekių, ir žymintis savosios tapatybės, nuolat veikiamos tiek vietinės, tiek globaliosios kultūrų, suvokimo poreikį.

Šį kartą bus aptariama ta muzika, kuri ne tik gali būti tiriama, bet ir pati yra tiriama, kai jai kurti pasitelkiami skirtingi kultūriniai-tapatybiniai lygmenys: lietuviškasis, baltiškasis ir net indoeuropietiškas. Tokia muzika kuriama pirmiausiai studijuojant minėtas kultūras, ženklindama šiandieniniam žmogui svarbų priklausymo ne tik skirtingoms kultūroms, bet ir persidengiantiems jų lygmenims, aspektą. Pristatomi skirtingi atvejai: baltiškasis-istorinis (pvz., baltų tautų kovos, grupės „Romuva“, „Vėlių namai“ ir kt.), bendrabaltiškojo pasaulėvaizdžio (pvz., albumai prūsų kalba), indoeuropietiškas (pvz., pasitelkiami archajiški ritualiniai tekstai senosiomis indoeuropiečių kalbomis – grupė „Spanxti“).

Naudojamos fenomenologinės antropologijos ir muzikologijos prieigos.

Raktiniai žodžiai: baltų kultūra, tradicinė kultūra, tapatybė, šiuolaikinė muzika, postmodernus folkloras.

Pilietinio mentaliteto dinamika Lietuvių diasporoje: tarp veiklumo ir emocionalumo

Dr. Dainius GENYS

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

2018 m. Lietuvių emigrantų apklausa atskleidė nerimastingą faktą – 56,7 % visų apklaustųjų jautėsi nereikalingi gyvendami Lietuvoje. Neatsitiktinai migracijos fenomenas siejamas su geresnio gyvenimo (visų pirma, ekonomine prasme) paieškos užsienyje diskursu, tačiau retai su pilietinio mentaliteto klausimais. Diskutuojant pilietinės visuomenės tema su skirtingų kartų piliečių diasporos grupėmis, nesunku susidaryti dvejoją išpūdį. Vienu atveju atrodo, kad veikėjų veikla, kad ir kokia turtinga ji bebūtų, tarsi neišvengiamai yra pasmerkta, kuomet laisvės iliuzija sudūžta susidūrusi su neišvengiamybės uola. Metaforiškos uolos turinys gali būti pats įvairiausias – nuo augančios valstybės biurokratijos galios iki pačių piliečių pasyvumo ir neorganizuotumo. Nepaisant daugybės puikių pilietiškumo iniciatyvų, indikuojančių pilietinės visuomenės gyvybingumą, jų tarpe tvyro nepasitikėjimo jausena. Kitu, priešingai, regis nėra jokio neišvengiamo likimo, jokios iš anksto nulemtos ateities, jokio rezultato, kurio nebūtų galima išvengti. Regis, nesvarbu, net jei problemos yra panašaus dydžio, persmelkiantis pasitikėjimas nuteikia optimistiškai. Ar nebus taip, kad skirtumai plaukia iš pilietinio mentaliteto skirtumų, nelygu supratimo ir pasitikėjimo pilietinės visuomenės kultūra, kad mūsų istorija nėra tik beprasmių atsitiktinių įvykių kratinys. Toks pasitikėjimas dovanoja tiek laisvę kaip išsivadavimą iš neišvengiamybės, tiek prasmę, kuri kreipia mūsų žvilgsnius į ateitį. Iššūkis yra

priimti laisvę kaip galimybę ir kartu atsakomybę. Empiriniu lygmeniu, pilietinio mentaliteto skirtumai skleidžiasi susiduriant su teiginiu: nedera susitaikyti su pasauliu tokiu, koks jis yra, nes jis nėra toks, koks turėtų būti. Ar tai suprantame ir kam priskiriame šią atsakomybę – patiems ar kitiems?

Pranešimo metu aptariamos struktūrinės pereinamojo laikotarpio sąlygos, kurios galėjo turėti įtakos apklaustųjų pilietiškumo sampratai ir lūkesčiams. Tyrimas paremtas kiekybine visuomenės apklausa tarp lietuvių, emigravusių į įvairias Europos šalis. Klasteriai buvo formuojami remiantis socioekonominio statuso samprata, buvo gauti trys klasteriai (kurių pavadinimai suformuoti atsižvelgiant į diskursyvines kategorijas) – besimokantis jaunimas, prekariatas, potencialas. Tyrimas parodė, kad pilietinis mentalitetas tam tikroms visuomenės grupėms netapo pagalbininkais prijaukinti naują tvarką tėvynėje, o tapo neigiamų emocijų šaltiniu.

Raktiniai žodžiai: pilietinis dalyvavimas, emigracija, mentalitetas, posovietinė visuomenė.

„Jaučiuos liūdna, kalta, bloga...“: su neharmoningąja vaikų dvikalbyste susijusios emocijos

Dr. Inga HILBIG
Doc. dr. Vitalija KAZLAUSKIENĖ
Vilniaus universitetas, Lietuva

Sociolingvistinių neharmoningosios vaikų dvikalbystės tyrimų ne tik Lietuvoje, bet ir pasaulyje – dar tik užuomazgos. Mažumos kalbos diasporoje perdavimo vaikams sunkumai – neretai didesni, nei žmonių įsivaizduojama – iš dalies ir yra lemiami, ir sukelia stiprių emocijų išgyvenimų (De Houwer 2017, 2020; Hilbig 2020). Remiantis kokybinių pusiau struktūruotų interviu ir vienos feisbuko grupės diskusijų medžiaga pranešime pateikiama lietuvių emigrančių, bandančių perduoti savo gimtąją kalbą atžaloms ir patiriančių nesėkmę, neigiamų emocijų atoslaidą. Pasak dialektinės elgesio terapijos pradininkės M. Linehan (2015), neigiamų emocijų paskirtis, be kita ko, yra komunikacinė: pranešti apie problemą, mobilizuoti, pastūmėti veikti. Kita vertus, labai stiprūs išgyvenimai gali neleisti blaiviai įvertinti tikrovės ir imtis konstruktyvių veiksmų. Atpažinus, įvardijus, pripažinus, normalizavus (o tam labai pasitarnauja kitų liudijimai) patiriamus neigiamus jausmus pastarieji yra lengviau valdomi, gali netgi slopti ir mažiau trukdyti siekti savo tikslų; šiuo atveju – įgyvendinti vaikų dvikalbystę su lietuvių kalba svetur, kas yra viena iš tėvų, vaikų ir šeimų apskritai subjektyviosios gerovės prielaidų.

Literatūra:

- De Houwer, A. 2017. Minority Language Parenting in Europe and Children's Well-Being. In N. J. Cabrera, B. Leyendecker (eds.) *Handbook of Positive Development of Minority Children and Youth*. Springer. 231–246.
- De Houwer, A. 2020. Harmonious Bilingualism: Well-being for families in bilingual settings. In Schalley & Eisenclas (eds.) *Handbook of home language maintenance and development: Social and affective factors*. Berlin: Mouton de Gruyter. 63–83.
- Hilbig, I. 2020. Nedarnioji dvikalbystė mišrioje emigrantų šeimose. *Taikomoji kalbotyra* 2020, 14. 1–20.
- Linehan, M. 2015. *DBT Skills Training Manual* (2nd ed.). New York: Guilford Press.

Raktiniai žodžiai: neharmoningoji dvikalbystė, lietuvių kalba diasporoje, motinų emocijos.

Bendradarbiavimas baltistikos srityje 2015–2023 metais: iššūkiai, pamokos, rezultatai

Dr. Gina HOLVOET
Vilniaus universitetas, Lietuva

Pranešime atsižvelgiant į projektui keltus lūkesčius bus apžvelgiami vykdant projektą įgyvendinami uždaviniai ir veiklos, pristatomi rezultatai, stengiamasi įvertinti, ar lūkesčiai buvo patenkinti.

Raktiniai žodžiai: baltistikos centrai, baltistika užsienyje.

Mandagumo vienaskaita ir daugiskaita dabartinėje lietuvių kalboje

Aleksandra IVANAUSKAITĖ

Dr. Inga HILBIG

Vilniaus universitetas, Lietuva

Pranešime aptariama, kaip lietuvių kalboje vartojama mandagumo vienaskaita ir daugiskaita: įvardžiai „tu“, „jūs“ ir (ar) juos nurodančios veiksmažodžių formos. Pristatomas atliktas tyrimas, kuriame analizuota 111 diskurso kūrimo testo anketų medžiaga ir 6 giluminiai pusiau struktūruoti interviu. Tiriamųjų grupė – studentai ir neseniai studijas baigę jauni asmenys. Atliekant duomenų analizę derinti kiekybiniai ir kokybiniai metodai. Nustatyta, kad mandagumo vienaskaitos ir daugiskaitos raiška sumodeliuotose eksperimentinėse situacijose, kuriose sociolingvistiniu požiūriu adresato pasirinkimas nebuvo savaime aiškus, yra pasiskirsčiusi apylygiai. Kiekybinė analizė parodė, kad statistiškai adresato pasirinkimui reikšmingi kintamieji yra komunikantų lytis ir amžius. Vis dėlto kokybinis tyrimas atskleidė, kad mandagumo vienaskaitos ir daugiskaitos vartoseną priklauso ir nuo įvairių kitų subtilių socialinių bei psichologinių veiksnių bei jų sąveikos konkrečiose situacijose. Kalbos vartotojai mandagumo daugiskaita dažniausiai reiškia pagarbą, oficialumą, atsiribojimą, o mandagumo vienaskaita – artimumą, familiarumą, bendrumą. Kai kada mandagumo vienaskaitos ir daugiskaitos kaitaliojimas yra nulemtas susitarimo, o kai kada įvyksta natūraliai ir gali reikšti pakitusias socialines ar psichologines bendravimo aplinkybes. Pasirinkimas tarp mandagumo vienaskaitos ir daugiskaitos neretai yra problemiškas ir ne visada sklandus, todėl vartotojai bando jo išvengti arba balansuoja tarp oficialiosios ir familiariosios raiškos. Šis tyrimas papildo lietuvių kalbos mandagumo, kreipimosi raiškos ir mandagumo vienaskaitos bei daugiskaitos tyrimų lauką, yra naudingas sekant lietuvių kalbos vartosenos polinkius, taip pat praktiškai – pvz., mokant užsieniečius lietuvių kalbos.

Raktiniai žodžiai: kalbinis mandagumas, pozityvusis ir negatyvusis mandagumas, kreipimosi raiška, mandagumo vienaskaita ir daugiskaita, įvardžiai.

Kanados lietuviai ir Lituanistikos puoselėjimo gairės 1952–1990 m.

Doc. dr. Giedrius JANAUSKAS

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Kanados lietuvių bendruomenė, įkurta 1952 m., vienija Kanadoje gyvenančius lietuvius, siekdama puoselėti kultūrinę, religinę, labdaros, sporto, švietimo, kalbos ir tautinio tapatumo išsaugojimo veiklą. Kanados lietuvių bendruomenės (toliau – KLB) Krašto taryba susiburia kartą metuose, nariai atstovauja Kanados lietuvių apylinkėms bei renkama trejų metų kadencijai, ji yra svarbiausias organizacijos organas. Šio pranešimo tikslas – išnagrinėti KLB ir Krašto tarybos veikimą kuriant bei puoselėjant Lituanistikos programos gaires 1952–1990 m. KLB Krašto tarybos veikimas Lituanistikos stiprinimo veikloje bei pavienių Kanados lietuvių pastangos lėmė ilgainiui gerai suformuotą struktūrą, įgalinančią plėtoti lietuvių kalbos, religijos, kultūros, švietimo ir sporto sritis. Ženklaus tokio sėkmingo veikimo pokytis sietinas su 1963 m. įvykdyta KLB registracija Kanados valdžios institucijose kaip nepelno organizacija, vėliau sekusiu aukotojų atleidimu nuo mokesčių bei Kanados daugiakultūriškumo politika. Šie administraciniai ir politiniai žingsniai sustiprino KLB veikimo galimybes bei leido daugiau dėmesio ir finansų skirti tautinio tapatumo išsaugojimo veikloms. Platus sričių laukas iš esmės reiškė nuolatinį KLB ir Krašto tarybos dėmesį minimoms sritims ir idėjų bei finansų paiešką siekiant sukurti stabiliai funkcionuojančią ir ryšius tarpusavyje išlaikančią, taip pat ir palaikymo sulaukiančią veiksnį bendruomenę. Galiausiai pabrėžtina, kad nuoseklus KLB darbas Lituanistikos puoselėjimo ir stiprinimo srityje suformavo tvirtai veikiančią organizaciją, kuri įgavo tiek Kanados lietuvių, tiek kanadiečių pasitikėjimą tiriamu laikmečiu.

Raktiniai žodžiai: Kanados lietuvių bendruomenė, lituanistika, Šaltasis karas.

Herojinio epo paieškos Lietuvoje: tyrimų perspektyvos

Dr. Vytas JANKAUSKAS

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Lietuvoje epo arba herojinio epo paieškos yra daugiau literatūrologinis tropas, negu realiai funkcionuojanti tyrimų tradicija. Epui priskirti buvo ir Kristijono Donelaičio, ir Antano Baranausko, ir Jono Radvano kūriniai, etc. Kuomet kalbama apie mūsų santykį su herojiniu epu Baltijos šalių kontekste, nuolat pabrėžiama, kad Lietuvoje jo nėra. Išties šiuo metu funkcionuojančių tyrimų kontekste reiktų išskirti Sigito Narbuto koncepciją, įvardinančią Radviliadą kaip Lietuvos epą. Tam yra visos prielaidos, kadangi tai didelės apimties eiliuotas pasakojimas, turintis tiesiogines paraleles su antikiniu paveldu. Tačiau kalbant apie epą, ne mažiau svarbu geriau įsigilinti į šią tradiciją. Būtina atkreipti dėmesį į Lietuvos metraščių legendinę dalį ir pabandyti ją analizuoti tiek antikinės, tiek regioninės (Vidurio Rytų Europos) tradicijų kontekste. Būtent šiai problemai aptarti yra skirtas šis pranešimas, kuris suformuoja prielaidas žvelgti į Lietuvos metraščio legendinę dalį kaip į ankstyviausią herojinio epo tradiciją Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje.

Raktiniai žodžiai: herojinis epas, Lietuvos metraštis, legendinė dalis, antikinė tradicija, regioninė tradicija, Vidurio Rytų Europos istoriografijos genezė.

Lietuva 1791 m. gegužės 3 d. Abiejų Tautų Respublikos Konstitucijoje: istoriografinės takoskyros

Doc. dr. Robertas JURGAITIS

Lietuvos istorijos institutas, Lietuva

Abiejų Tautų Respublikos Seimo 1791 m. gegužės 3 d. priimtas „Valdymo įstatymas“ (lenk. *Ustawa Rządowa*) užima ypač svarbią vietą Lenkijos ir Lietuvos konstitucinės minties raidoje, jis įtvirtino esminę XVIII a. antroje pusėje vykdytą valstybės valdymo reformą, paklojusią pamatus naujos pilietinės visuomenės formavimuisi: įvedė paveldimą sostą, sustiprino centrinį valdžios aparatą, atskyrė įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teismo valdžias, tautos valią skelbė valdžios šaltiniu ir kt. „Valdymo įstatymą“ su jį papildančiais įstatymais šiandien vadiname bendru Gegužės 3-iosios Konstitucijos vardu, kuri istoriografijoje pagrįstai pripažįstama kaip pirmoji moderni konstitucija Europoje. Tačiau istoriografijoje nevienareikšmiškai vertintas Lietuvos paminėjimo / nepaminėjimo šioje Konstitucijoje kontekstas, todėl pranešime naujausių tyrimų šviesoje aptariamos istoriografinės takoskyros ir jų atsiradimo priežastys.

Raktiniai žodžiai: Abiejų Tautų Respublika, Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, istoriografija, 1791 m. gegužės 3 d. Konstitucija.

T. Kavtaradzės pjesės „Keletas pokalbių apie (Kristų)“ vertimas į čekų kalbą

Dr. Tereza KABELÁČOVÁ

Masaryko universitetas, Čekija

Verčiant pjesės tekstą reikia atsižvelgti į daug aspektų. Ne tik į patį tekstą ir jo prasmę, bet ir į teksto dialogiškumą, sąveiką su kitais personažais, kontaktą su scena, publika ir pan. Taip pat reikia turėti omenyje, kad būtų galima pjesės teksto žodžius lengvai ištarti bei išgirsti. O pjesės teksto vertimas dar komplikuojasi, jeigu dar ir pačias tekstas turi ypatingų bruožų. Tiksliai tokių problemų atsirado verčiant jaunos autorės Teklės Kavtaradzės pjesę „Keletas pokalbių apie (Kristų)“. Šioje pjesėje pasirodo daug jaunų žmonių personažų, kurie prakalba bendrine šnekamąja kalba, jaunimo žargonu, pvz., sutrumpina galūnes (formas su ilgomis daugiaskiemenėmis galūnėmis), vartoja specifinę leksiką ir pan. Kaip sekėsi perteikti šiuos ir kitus bruožus vertime į čekų kalbą? Kokias vertimo strategijas šiuo atžvilgiu panaudojo šios pjesės vertėjos? Čekų bendrinėje šnekamojoje kalboje žodžių galūnių trumpinimas taip pat būdingas, tik mažesniu mastu. Ryškesnė yra galūnių unifikacija (pvz., būdvardžių daugiskaitos galūnės bei ne tik būdvardžių daugiskaitos įnagininkas) ir garsų pakitimai (ý / í – ej, í – i ir pan.). Pranešime bus stengiamasi išaiškinti, kiek buvo galima vartoti tų pačių kalbos priemonių, kiek reikėjo ieškoti kitų sprendimų, kaip buvo kompensuojama tinkamų priemonių stoka.

Raktiniai žodžiai: lietuvių, čekų kalba, vertimas, pjesė, bendrinė šnekamoji kalba.

„Nė dienos be lietuvių kalbos“ trečioji knyga. Lietuvių kalbos vadovėlis mokantiems

Aurelija KAŠKELEVIČIENĖ
Helsinkio universitetas, Suomija
Virginija STUMBRIENĖ
Vilniaus universitetas, Lietuva

Aurelijos Kaškelevičienės ir Virginijos Stumbrienės lietuvių kalbos vadovėlis „Nė dienos be lietuvių kalbos“ trečioji knyga – vadovėlių „Nė dienos be lietuvių kalbos“ (A2) ir „Nė dienos be lietuvių kalbos“ antroji knyga (B1, B2) tęsinys. Lietuvių kalbos vadovėlis parengtas dviem elektroniniais formatais: PDF’u ir elektronine versija.

„Nė dienos be lietuvių kalbos“ trečioji knyga skiriama tiems mokiniams, kurie jau moka lietuviškai ir siekia gero mokėjimo (C1) lygio. Mokiniai mokomi suprasti įvairius sudėtingus ilgesnius tekstus ir suvokti potekstę, spontaniškai, laisvai, ilgai neieškodami raiškos priemonių išdėstyti savo nuomonę, nuostatą, pažiūras, lanksčiai ir veiksmingai vartoti kalbą visuomeniniams, akademiniais ir profesiniams tikslams, kurti aiškų, gerai išdėstytą, detalių tekstą sudėtingomis temomis laikydamiesi stiliaus ir formos reikalavimų, tinkamai vartodami siejimo priemones.

Vadovėlį sudaro 6 skyriai: *Istorija ir politika; Muzika, teatras, kinas; Architektūra, vaizduojamasis menas; Grožinė literatūra; Gyvenimo būdas; Kelionės.*

Mokiniai mokomi diskutuoti, išdėstyti savo požiūrį, pagrįsti nuomonę ir pan. Kūrybinės užduotys mokymosi procesą daro įdomų ir patrauklų. Didelis dėmesys skiriamas žodynui turtinti, kartojami svarbiausi gramatikos dalykai (vardažodžių linksnių, veiksmažodžių laikų ir neasmenuojamųjų formų, jungtukų ir kt. vartojimas) ir mokoma naujų. Vadovėlyje supažindinama su lietuvių kalbos skyrybos taisyklėmis. Parengta daug kalbos vartojimo užduočių. Pateikiami pagal originalius tekstus parengtų užduočių atsakymai.

Pranešime pristatoma, kaip vadovėlis buvo rengiamas, pateikiama rekomendacijų, kaip su juo dirbti. Taip pat pristatoma ir interaktyvi vadovėlio versija.

Vadovėlį galima rasti VU Filologijos fakulteto svetainėje: <https://www.flf.vu.lt/mokslas/elektroniniai-istekliai#vadoveliai-mokymo-priemones>

Raktiniai žodžiai: lietuvių kalbos kaip svetimosios mokymas, C1 lygis.

XXI a. lietuvių literatūros vertimai ir atgarsiai Estijoje

Tiina KATTEL
Tartu universitetas, Estija

Savo pranešime apžvelgiu lietuvių literatūros vertimus į estų kalbą. Kalbu ne apie spaudoje publikuotus vertimus, o tik apie atskiromis knygomis išleistus vertimus. Pateiksiu trumpą istorinį aprašymą: kiek buvo išversta iki nepriklausomybės atgavimo, tačiau į šį ankstesnį laikotarpį aš nesigilinsiu. Daugiausia dėmesio skirsiu laikotarpiui 1991–2022 m., ypač XXI a.. Pateiksiu tiek statistinę, tiek žanrinę apžvalgą ir pristatysiu pagrindinius vertėjus. Pagrindiniai pranešimo akcentai – kokie autoriai ir jų kūriniai išversti per pastaruosius trisdešimt metų, koks buvo jų priėmimas, ar apie juos buvo diskutuojama, ar knygos tiesiog pasirodė ir dingo be jokio atgarsio. Taip pat žiūriu į ateitį: kokios knygos yra leidyklose ir bus išleistos dar šiais metais ir kokie yra ateities planai.

Raktiniai žodžiai: lietuvių literatūros vertimai į estų kalbą.

Šalutinis kirtis bendrinės lietuvių kalbos dūriniuose su tarptautiniais dėmenimis

Joris KAZLAUSKAS
Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Šio tyrimo tikslas – išsiaiškinti, ar bendrinės lietuvių kalbos sudurtiniuose žodžiuose, kurie yra sudaryti iš tarptautinių dėmenų, egzistuoja šalutinis kirtis. Siekiant šio tikslo, trijų diktorių (nuo 25 iki 55 metų, trijų vyrų ir trijų moterų) buvo paprašyta įgarsinti sakinius su dūriniais „aromaterāpijos“, „defektolōgijos“, „Egiptē“,

„fotografija“, „infektologas“, „spektroskopas“ ir pirminiais žodžiais „aromatūs“, „defektūs“, „Egiptė“, „fotonas“, „infekuoti“, „tekstūs“. Kiekvienas diktorius sakinius įgarsino po tris kartus. Vėliau kiekvieno pirminio žodžio prieširtinis balsis buvo palygintas su tokią pačią šaknį turinčio dūrinio antruoju prieširtiniu balsiu (pavyzdžiui, balsis /ɪ/ dūrinėje „egiptologas“ ir pirminiame žodyje „Egiptė“). Balsiai lyginti pagal šiuos parametrus: trukmę, pagrindinio tono vidurkį ir maksimumą (vyrų ir moterų pagrindinis tonas matuotas atskirai), intensyvumo vidurkį ir maksimumą bei įtęptumą.

Raktiniai žodžiai: šalutinis kirtis, dūriniai, tarptautiniai dėmenys, bendrinė lietuvių kalba, fonetika, fonologija, prozodija, ritmika.

(Baltų?)-slavų kilmininkas po neigimo – diachroninio požiūrio problematika

Adrian KĘDZIOR

Krokuvos Jogailaičių universitetas, Lenkija

Kilmininko linksnio po neigiamo tranzityvinio veiksmožodžio atsiradimas slavų kalbose yra vienas iš geriausiai ištirtų istorinės morfosintaktikos klausimų šiuolaikinėje slavistikoje. Tyrinėjant gausią senąją bažnytinę slavų literatūrą, taip pat atskirų slavų kalbų istorinius dokumentus neįkyla abejonių, kad vadinamojo kilmininko su neiginiu atsiradimą reikėtų rekonstruoti bent jau iki slavų prokalbės atsiradimo laikotarpio. Tačiau literatūroje klausimas dėl kilmininko su neiginiu baltų kalbose lieka atviras. Nors literatūrinuose lietuvių ir (didžiąja dalimi) senosios latvių kalbos šaltiniuose kilmininkas taip pat reguliariai vartojamas su neiginiu, žemaičių, senųjų prūsų ar latgalių duomenys verčia abejoti galima hipoteze apie praslavišką minėtos kategorijos kilmę. Pranešimo tikslas – pristatyti dabartinę tyrimų padėtį, susijusią su galimu kilmininko su neiginiu atsiradimu jau slavų prokalbėje, taip pat pateikti kontrargumentus, kuriuos pateikė tyrinėtojai. Ypatingas dėmesys bus skiriamas galimai išorės įtakai baltų kalboms, ypač fino-ugrų, slavų bei germanų kalboms ir atvirkščiai. Autorius pabandys pateikti įrodymų, leidžiančių manyti, kad slavų ir baltų konstrukcijos yra genetiškai giminingos, o ne, kaip dažnai teigiama, lygiagrečiai vystėsi abi kalbų grupės, nepaisant interpretacijos sunkumų, kuriuos kelia senosios prūsų kalbos įrašai ar šiuolaikinės lietuvių kalbos tarmės. Baigiamosios pastabos bus skirtos ryšiui tarp kilmininko su neiginiu ir jo kilmės prokalbėje – partityvinio galininko ir abliatyvo.

Raktiniai žodžiai: baltų-slavų prokalbė, slavų prokalbė, neiginio kilmininkas, partityvas, morfosintaksė.

Ką Lietuvos menininkai bylojo nebylijame kine

Doc. dr. Jurgita KEREVIČIENĖ

Vilniaus universitetas, Lietuva

Nebyliojo kino atsiradimas atvėrė naujas menininkų kūrybiškumo raiškos formas. Dinamiški kino kadrai, gyvai skambanti muzika ir trumpi tekstiniai komentarai žiūrovams perteikė to laikmečio realijas, leido neįprastu būdu pažvelgti į žmonių tarpusavio santykius, jų kasdienybę. Su sėkminga ir progresyvia pažanga Europoje, nebylusis kinas atrado savo pasekėjų ir tarp Lietuvos menininkų. Ypatingo dėmesio sulaukė Lietuvoje 1909–1912 m. kūrusio Vladislavo Starevičiaus (lenk. Władysław Starewicz, Ladislas Starevich) darbai, kurių autentiškumo paslaptis dar ir šiandien bando įminti audiovizualinio meno kūrėjai. Šio pranešimo tikslas yra pristatyti Lietuvos nebyliojo kino kūrėjus, aptarti jų darbus. Iš pradžių bus gvildenami istoriniai, techniniai bei audiovizualiniai nebyliojo filmo aspektai, jų skiriamieji bruožai, o vėliau dėmesys bus skiriamas lietuvių menininkų sukurtiems nebyliesiems filmams, jų siužetams bei tekstinės informacijos perteikimo formoms, pasitelkiamiems audiovizualinio vertimo būdams.

Raktiniai žodžiai: audiovizualinis tekstas, nebylusis kinas, titrai, intertitrai, subtitrai.

II, III ir IV gimnazijos klasių mokinių kultūrinio raštingumo ugdymas: Lietuvos ir Sakartvelo daugiakultūrės mokyklos atvejai

Giorgi KOBAKHIDZE

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva, Sakartvelo technikos universitetas, Sakartvelas

Didėjant žmonių mobilumui šiuolaikiniame pasaulyje ir atsižvelgiant į atitinkamus iššūkius, susijusius su įvairių kultūrų atstovų sugyvenimu vienos šalies sociokultūrinėje erdvėje, išryškėja kultūrinio raštingumo ugdymo svarba mokyklose, kuriose turėtų augti ateities darnaus visuomenės vystymosi visaverčiai dalyviai, gebantys vieni kitus gerbti ir kartu gyventi darnoje. Poreikis būti kultūringai raštingu yra ir tokiose mažose šalyse (Lietuvoje ir Sakartvele), kuriose per ilgus istorinius laikotarpius dominuoja vienos tautos kultūra, bet paskutiniųjų laikotarpių reemigracijos tendencijos – vaikai į tėvynę sugrįžta su skirtinga kultūrine patirtimi, tautinės mažumos, bendros geopolitinės erdvės su kitomis valstybėmis sudaro tam tikro daugiakultūrės visuomenės kūrimo pagrindą. Nors daugiakultūriškumas yra didelis turtas, bet, kaip ir kiekvienas procesas, daugiakultūriškumo reiškinys kelia tam tikrus iššūkius švietimo srityje. Tai yra disertacinės temos pristatymas, kurioje kultūrinis raštingumas apibrėžiamas kaip vertybinio ugdymo procesas, vykstantis integraliai kartu su dalykiniu ugdymu, kuriame mokytojai atsižvelgdami į daugiakultūrišką aplinką, šalies kontekstą lygiaverčiai ugdo mokinių bendražmogiškas vertybes.

Raktiniai žodžiai: raštingumas, kultūrinis raštingumas, kultūrinio raštingumo ugdymas, daugiakultūrės mokyklos, II, III, IV gimnazijos klasių mokiniai.

Baltistikos centras Kyjivo Taraso Ševčenkos nacionaliniame universitete: veiklos rezultatai ir perspektyvos

Prof. habil. dr. Igoris KOROLIOVAS

Kyjivo nacionalinis Taraso Ševčenkos universitetas, Ukraina

Lietuvių kalbos ir kultūros studijos Kyjivo Taraso Ševčenkos nacionaliniame universitete pradėtos 2018 m. Sutartis su Vilniaus universitetu vykdant projektą „Užsienio baltistikos centrų ir Lietuvos mokslo ir studijų institucijų bendradarbiavimo stiprinimas“ (vadovė dr. Gina Holvoet) pasirašyta 2018 m. Studentų, studijuojančių lietuvių kalbą ir kultūrą, dalyvavimas akademinio mobilumo programose pagal projektą: Lituaništinės rudens ir pavasario semestro studijos VU ir VDU; Lietuvių kalbos ir kultūros vasaros kursai VU ir VDU; Lietuvių kalbos, kultūros ir istorijos vasaros edukacinės stovyklos. 2019 m. pasirašyta sutartis Vytauto Didžiojo universitetu dėl Baltistikos centro įsteigimo Kyjivo Taraso Ševčenkos nacionalinio universiteto Filologijos institute. Lituaništinio švietimo įstaigos Baltistikos centro įkūrimo data 2020 m. spalio 19 d. 2021 m. kovo 19 d. įvyko Baltistikos centro atidarymo ceremonija, kur dalyvavo pirmoji Lietuvos Respublikos ponija Diana Nausėdienė. 2023 m. bendras studentų, besimokančių lietuvių kalbos ir kultūros, skaičius yra apie 50 asmenų (per mokslo metus). Svarbiausias šiame kontekste yra studentų įdarbinimas išskirtinėje Ukrainos bakalauro programoje – lenkų kalba ir literatūra, anglų ir lietuvių kalbos. Studijų trukmė 4 metai, dėstomi dalykai: Lietuvių kalba, Lietuvos folkloro, kalbos ir regiono studijos. Bendradarbiavimas su VDU Švietimo akademijos Lituaništinės ir tarptautinių programų centru vykdant projektą „Inovacijos lituanistikoje: nuo mokslo iki praktikos“ (vadovė Vilma Leonavičienė): nuotoliniu būdu surengė lietuvių kalbos ir kultūros savaitę Baltistikos centro studentams; kviestiniai lektoriai iš VDU ŠA – prof. Regina Rinkauskienė ir doc. Laimutė Bučienė nuotoliniu būdu dėstė „Lietuvių kalbos praktinį kursą“. 2020 m. pasirašyta sutartis su Lietuvių kalbos institutu – parengtas pirmas ir vienintelis Lietuvos ir Ukrainos leksikografijos istorijoje dvikalbis ukrainiečių ir lietuvių kalbų žodynas. 2021 m. Baltistikos centras kartu su partneriais iš Ukrainos ir Lietuvos organizavo pirmąją tarptautinę mokslinę praktinę konferenciją „Ukraina ir Lietuva: istorijos, kalbos, kultūros ir turizmo paralelės“.

Raktiniai žodžiai: Ukraina, Baltistikos centras, Kyjivo Taraso Ševčenkos nacionalinis universitetas, lituanistika, ukrainiečių ir lietuvių kalbų žodynas.

Mokomasis lietuvių kalbos vartosenos leksikonas: sudarymas ir paieškos galimybės

Dr. Jolanta KOVALEVSKAITĖ
Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Vykdamas projektą „Užsienio baltistikos centrų ir Lietuvos mokslo ir studijų institucijų bendradarbiavimo skatinimas“ (Nr. 09.3.1-ESFA-V-709-01-0002) buvo parengtas naujas elektroninis išteklius – Mokomasis lietuvių kalbos vartosenos leksikonas – naudingas lietuvių kalbos mokymui(si), mokomosioms priemonėms ir leksikografiniams ištekliams rengti. Tai – pirma tokio pobūdžio lietuvių kalbos leksinė bazė, kurios antraštynas ir žodžių vartosenos aprašas pagrįstas konkrečiu tekstynu – Mokomojo tekstyno rašytine dalimi (620 tūkst. žodžių). Tekstyną sudaro rašytinės ir sakytinės kalbos dalis, rašytinėje dalyje sukaupti tekstai iš vadovėlių ir autentiški įvairių žanrų tekstai, aktualūs A1–B2 lygių besimokantiejiems (žr. <https://kalbu.vdu.lt/mokymosi-priemones/mokomasis-tekstynas/>).

Taikant tekstynų lingvistikos metodą leksikone sukaupia daug aprašomos leksikos vartosenos duomenų: kokios formos ir kokia leksinė ir gramatinė aplinka būdinga žodžiui. Pagal žodžio vartosenos dėsninumus sudaryti vartosenos modeliai, susieti su reikšmėmis, ir atrinkti pavyzdžiai. Pranešime siekiama išsamiai pristatyti leksikono sudarymo metodą ir atskleisti jo galimybes rengiant aktyviojo tipo žodynus. Dažnai esamuose lietuvių kalbos žodynuose stinga dabartinę vartoseną atspindinčios informacijos (pvz., gerų pavyzdžių), dėl to šių išteklių panaudojimas lietuvių kalbos mokymui gali būti gana ribotas. Leksikonas papildo jau esamus išteklius, ir, kaip ir tekstynai, gali sukurti daugiau prielaidų lietuvių kalbos mokymui(si) taikyti duomenimis grįstus metodus, pvz., gali būti naudingas išteklius mokytojams ir dėstytojams rengiant mokymo medžiagą.

Leksikone pateikta 3700 vienažodžių ir keliažodžių leksinių vienetų. Dažniausiems visuose A1–B2 lygiuose pavartotiems baziniams žodžiams (daugiau nei 700 žodžių) parengti ilgieji aprašai su informacija apie: a) žodžio fonetines ypatybes (kaip tariamas, kaip kirčiuojamas); b) žodžio kaitybą; c) žodžio reikšmę (-es); d) vartosenos pavyzdžius iš tekstyno; e) darybinius ryšius. Su baziniais žodžiais susietiems dariniams parengti trumpieji aprašai su pavyzdžiais. Visus šiuos duomenis vartotojai gali rasti naudodami leksikono sąsają <https://kalbu.vdu.lt/mokymosi-priemones/leksikonas/>, kurios paieškos galimybės bus pademonstruotos praktiškai.

Raktiniai žodžiai: tekstynų lingvistika, lietuvių kalbos kaip svetimšios mokymas, mokomoji leksikografija, Mokomasis lietuvių kalbos vartosenos leksikonas.

Diasporinės tapatybės konstravimo modeliai naujausiuose lietuvių (e)migrantų romanuose

Prof. dr. Dalia KUIZINIENĖ
Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Pranešime bus analizuojami 2021–2022 m. išleisti lietuvių (e)migrantų tekstai, kuriuose ryškios kintančios diasporinės tapatybės tendencijos. Bus pristatytas bendras svetur parašytų, o Lietuvoje išleistų šio laikotarpio knygų kontekstas (kiek ir (ar) svarbios gyvenimo svetur realijos, kokie diasporinės tapatybės ženklai aktualizuojami). Daugiau dėmesio bus skiriama Australijoje gyvenančios rašytojos Akvilinos Cicėnaitės-Charles romanui „Anglų kalbos žodynas“, savo kūrinyje autorė išryškina svarbiausius diasporinės tapatybės aspektus (santykio su sava–svetima aplinka aspektą, ne tik žodžio, bet ir būsenos neišverčiamumo problemą).

Raktiniai žodžiai: diasporinė tapatybė, (e)migrantų literatūra, naujausia literatūra, kalba.

Lietuvių ir latvių literatūros: procesų ir vertimų taksonomija

Dr. Laura LAURUŠAITĖ
Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva

Baltų literatūros buvo veikiamos skirtingų istorinių, kultūrinių, mentalinių ir konfesinių aplinkybių (lenkų vs. vokiečių tradicijos, katalikybė vs. protestantizmas), todėl vystėsi skirtingomis linkmėmis ir tik XX a. istorija jas pakreipė panašia trajektorija. Žvelgiant lyginamuoju rakursu, šiuolaikinių lietuvių ir latvių literatūrų lauke

stebima daugiau panašumų, bet ryškėja ir takoskyros: kitokios žanrinės dominantės, skirtinga emocinė raiška, nevienodi leidybos mastai). Ir Lietuvoje, ir Latvijoje svarbią grožinės literatūros dalį užima sudėtingą baltų istoriją ir jos sukeltas traumas reflektuojantys kūriniai, bet atsiranda vis daugiau bandymų „remontuoti“ arba net dekonstruoti, demitologizuoti ir individualias, ir tautos atminties traumas ir tam ieškoma patrauklių būdų. Lietuvoje literatūros vertimų iš užsienio k. rinkoje pastaraisiais metais latvių literatūra pradeda užimti reikšmingą vietą greta kitų nacionalinių (dažniausiai didžiųjų) literatūrų. Pranešime bus pristatomos penkios galimos tokio lūžio priežastys ir jų inspiruota tolimesnė latvių literatūros sklaida ir refleksija Lietuvoje. 2023 m. Lietuvos literatūros vertėjų sąjunga paskelbė Latvių literatūros metais. Bus apžvelgta tokių kryptingų iniciatyvų pridėtinė vertė, atkreipiant dėmesį į latvių literatūros aktualumą, konkurencingumą. Taip pat pranešime bus aptartas akademijos ir mokslo vaidmuo skatinant glaudesnę ir aktyvesnę Baltijos šalių kultūrinį bendradarbiavimą ir jų matomumą tarptautinėje arenoje, kuriam baltų literatūrų lyginamoji analizė gali pasitarnauti kaip svarbus resursas.

Raktiniai žodžiai: lietuvių literatūra, latvių literatūra, vertimas, kultūrinis bendradarbiavimas, bendrabaltiškas matmuo, lyginamoji analizė.

Lietuvių kalba Jogailaičių Universitete Krokovoje. Dabartis ir perspektyvos

Dr. Greta LEMANAITĖ-DEPRATI
Krokvos Jogailaičių universitetas, Lenkija

Lietuvių kalbos Jogailaičių Universitete dėstymo istorija siekia jau kelis dešimtmečius. Jau praėjusio amžiaus pradžioje buvo dedamos pastangos sudaryti galimybę universiteto studentams mokytis lietuvių kalbos. Beveik iki pat Antrojo pasaulinio karo pradžios lietuvių kalbą čia dėstė tuo metu Krokovoje gyvenęs Juozapas Albinas Herbačiauskas. Pirmaisiais pokario dešimtmečiais buvo siekiama tęsti J. A. Herbačiausko pradėtą veiklą, tačiau labai sunku buvo rasti tinkamus žmones, kurie gebėtų ir norėtų tai daryti. Tikrai XX a. devintajame dešimtmetyje Bendrosios kalbotyros ir Indoeuropiečių kalbų katedros profesorius Wojciecho Smoczyński pastangų dėka Jogailaičių Universitete iš naujo pradėtas lietuvių kalbos dėstymas kalbotyros ir slavistikos specialybių studentams. Nuo to laiko lietuvių kluba Jogailaičių universitete Krokovoje be pertraukų dėstoma jau daugiau nei tris dešimtmečius.

Pranešimo metu bus bandoma trumpai supažindinti su lietuvių kalbos Krokovoje dėstymo istorija, dabartimi bei perspektyvomis. Taip pat bus apžvelgti lektoratų lankusių ir žymių pasiekimų lituanistikos srityje pasiekusių asmenų veikla bei nuopelnai. Pasitelkus kelių dešimtmečių darbo patirtį, bus siekiama atkreipti dėmesį į bendradarbiavimą su Lietuvos mokslo institucijomis, apsvarstyti lietuvių kalbos mokymo poreikius bei svarbą.

Raktiniai žodžiai: lietuvių kalba, kalbos mokymas, universitetas, kalbotyra, istorija.

Kultūrinės transpozicijos posūčiai verčiant R. Gavelio „Vilniaus pokerio“ kultūrinės realijas į prancūzų kalbą

Prof. dr. Aurelija LEONAVIČIENĖ
Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Kiekvienoje kultūroje atsispindi istorinės ir socialinės sistemos ypatumai, materialinės ir dvasinės vertybės, mąstymo, gyvensenos, bendravimo ir jausenos modeliai, kurie tekstuose ar diskursuose įprasminami tam tikrais kalbos raiškos vienetais. Viena iš kultūrinių reikšmių rūšių, reiškiančių minėtus ypatumus, yra kultūrinės realijos – specifiniai unikalių daiktų ir reiškinių pavadinimai, perteikiantys kultūrinę konotaciją, kultūrinį kontekstą ir kultūrinę pasaulėjautą. Jos yra šio pranešimo tyrimo objektas. Šis objektas, kaip vertimo kultūrinis kliuvinys ir kultūrinės vertimo transpozicijos atspindys, nagrinėjamas Ričardo Gavelio romane „Vilniaus pokeris“ (2019 m., pirmasis leidimas – 1989 m.) ir jo vertime į prancūzų kalbą „Vilnius poker“, kurį 2014 metais vertė Margarita Le Borgne. Kūrinio originalas, kurio apimtis – 524 puslapiai, ir jo vertimas (541 puslapiai) sudaro reprezentatyvią medžiagą kultūrinių realijų vertimui tirti.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti tiriamosios medžiagos lietuvių kalba kultūrinių realijų vartojimo ypatumus, atlikti kultūrinių realijų vertimo iš lietuvių kalbos į prancūzų kalbą analizę ir nustatyti vertėjos taikytus vertimo

būdus, strategijas ir bendrąsias kultūrinės transpozicijos tendencijas. Siekiant įgyvendinti iškeltą tikslą, kultūrinės realijos analizuojamos holistinės teksto visumos požiūriu. Analizuojant kultūrinių realijų vertimą remiamasi Andrewo Chestermano vertimo būdų ir strategijų klasifikacija, kurioje skiriamos po dešimt vertimo būdų apimančios trys vertimo strategijos: formos keitimo arba sintaksinė strategija, semantinė strategija ir pragmatinė vertimo strategija (Chesterman, 1997, 89). Anot Chestermano, pragmatinė strategija apima didesnius pokyčius ir neretai lemia tiek sintaksinių, tiek semantinių vertimo būdų taikymą. Sintaksinė strategija, kaip rašo Chestermanas, siejama su formos pakeitimu, semantinė – su reikšmės transformacijomis, o taikant pragmatinę vertimo strategiją keičiama informacija, atsižvelgus į vertimo skaitytojus, jų sociokultūrinius lūkesčius ir kt. Kultūrinių realijų vertimo analizė pagal Chestermano vertimo būdų ir strategijų klasifikaciją leidžia objektyviai įvertinti R. Gavelio „Vilniaus pokerio“ realijų vertimo ir viso kūrinio kultūrinės transpozicijos ypatumus.

Raktiniai žodžiai: vertimas, kultūrinė realija, kultūrinė transpozicija, vertimo būdas, vertimo strategija, vertimo kliuvinys.

PLB Litanistikos katedros Iliojaus universitete Čikagoje praeitis ir dabartis

Dr. Daiva LITVINSKAITĖ
Vilniaus universitetas, Lietuva

Kitais metais, t. y. 2024-aisiais Pasaulio lietuvių bendruomenės (PLB) įsteigta Litanistikos katedra JAV švęs keturiasdešimties metų sukaktį. Ši mokslo institucija, įkurta Iliojaus universitete Čikagoje 1984 metais, ilgą laiką buvo vienintelis litanistikos studijų centras pasaulyje už Lietuvos ribų. Pranešime siekiama pristatyti PLB Litanistikos katedros sumanymo idėją, jos įgyvendinimą, veiklą ir dabarties aktualijas.

Pirmasis apie litanistikos katedros steigimą JAV prabilo prof. Rimvydas Šilbajoris. 1978 metais vykusiame Pasaulio lietuvių bendruomenės seime jis garsiai išsakė savo sumanymą ir jam buvo pritarta. Litanistikos centro sumanymo esmė buvo įtvirtinti litanistiką kaip mokslinę discipliną, garsinti Lietuvos vardą pasaulyje. Jau po trejų metų, surinkus reikiamą įnašą katedros steigimui, Pasaulio lietuvių bendruomenė pasirašė Litanistikos katedros įsteigimo sutartį su Iliojaus universitetu Čikagoje. O dar po trejų metų studentai jau galėjo rinktis bakalauro, magistro ir doktorantūros studijas PLB Litanistikos katedroje.

Situacija pasikeitė 2008 metais: magistro ir doktorantūros programos buvo uždarytos. Tačiau nors ir iškilo keblumų, darbas nesustojo. Katedroje tebeskaitomi bakalauro lygio kursai, buriasi lietuvių kilmės studentai, vyksta renginiai, bendradarbiaujama su litanistinėmis mokyklomis, spauda.

Raktiniai žodžiai: PLB Litanistikos katedra, Pasaulio lietuvių bendruomenė, Iliojaus universitetas Čikagoje.

Coga, bruja ir ragana: etnografinių realijų vertimo ypatumai

Dr. Jurgita MACIJAUSKAITĖ-BONDA
Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas

Umberto Eco veikale *Dire quasi la stessa cosa* teigia, kad vertimas nėra tik perėjimas nuo vienos kalbos prie kitos, bet ir perėjimas tarp dviejų kultūrų arba dviejų enciklopedijų, todėl vertėjui derėtų ne tik griežtai laikytis kalbos taisyklių, bet visuomet turėti omenyje ir „kultūrinius elementus“ pačia plačiausia prasme. Šis pranešimas yra skirtas vienos realijų rūšies – etnografinių realijų – perteikimui Vanessos Roggeri romano *Laukinė kadagio širdis* vertime į lietuvių kalbą. Romano veiksmas vyksta XIX a. Sardinijos saloje, Bagintų miestelio bendruomenėje, kurios gyventojai vadovaujasi senaisiais liaudies tikėjimais. Taigi romane gausu etnografinių realijų, t.y. su folkloru, mitologija, liaudies dvasine ir materialine kultūra, senąją pasaulėžiūra, tradicijomis susijusių dalykų. Realijų perteikimą galima vadinti viena iš aktualių mikrostruktūrinių teksto vienetų vertimo problemų, su kuria susidūrę vertėjai pasitelkia įvairias vertimo strategijas: ieškoma atitikmenų, pavadinimai transkribuojami, keičiami išplėstiniais paaiškinimais, aiškinami išnašose ir kt.

Raktiniai žodžiai: etnografinė realija, vertimas, tradicijos, papročiai, italų kalba, Sardinija.

Lituanistika Budapešto Lorando Etvešo universitete

Aurelija MEŠKEREVIČIŪTĖ

Vilniaus universitetas, Lietuva

Aranká LACZHÁZI

Budapešto Lorando Etvešo universitetas, Vengrija

Budapešto Lorando Etvešo universitetas yra seniausias universitetas Vengrijoje. Jo Humanitarinių mokslų fakultete studentams suteikiama galimybė studijuoti 71 užsienio kalbą, tarp jų ir lietuvių. Pirmasis lietuvių kalbos lektorius į Budapešto Lorando Etvešo (ELTE) universitetą atvyko 1991 m. rudenį.

Praėjus daugiau negu 30 metų nuo pirmųjų lietuvių kalbos paskaitų universitete, lituanistiką šiuo metu galima pasirinkti kaip bakalauro studijų gretutinę specialybę, pasirenkamuosius lietuvių kalbos kursus lanko įvairių pakopų ir fakultetų studentai. Lietuvių kalbos, literatūros ir baltų kultūros kursai taip pat yra įtraukti į vis didėjančio studentų susidomėjimo sulaukiančią Centrinės Europos studijų magistro programą. Per daugiau negu tris dešimtmečius užaugo nemenkas lituanistinius dalykus Budapešte studijavusių studentų būrelis. Dalis šios studijų programos absolventų tęsia mokslinę karjerą, dirba viešojo sektoriaus įstaigose, turtina Vengrijos literatūros lauką vertimais iš lietuvių kalbos.

Pranešime prisimenama lietuvių kalbos dėstymo Budapešto Lorando Etvešo universitete istorija, apžvelgiami aktualiausi kalbos ir literatūros darbai skleidžiant lietuvišką žodį Vengrijoje, aptariamos bendradarbiavimo su vietos lietuvių bendruomene ir įsitraukimo į lituanistinį švietimą galimybės.

Raktiniai žodžiai: Budapeštas, ELTE, lietuvių kalba, lituanistika, Vengrija.

Lietuvių literatūros tyrimai Liepojos Universitete

Doc. dr. Aurelija MYKOLAITYTĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Šiame pranešime būtų siekiama aktualizuoti lituanistinius tyrimus Liepojos Universitete, kuriame dirba du literatūrinės baltistikos atstovai: Zanda Gūtmane ir Benediktas Kalnačas. Abu mokslininkai yra išleidę monografijas, kuriose aktualizuoja XX a. lietuvių literatūros autorius, pamato juos platesniame kultūriniame areale. Jei ankstesniuose baltistiniuose tyrimuose labiau būdavo akcentuojamos skirtingos kultūrinės tradicijos, tai šiuose darbuose aktualizuotos lietuvių ir latvių jungiančios trauminės patirtys, buvusi kolonialinė tikrovė. Ypač tampa svarbi kultūros atmintis, kuri vienaip ar kitaip koduojama tekstuose. Šiuolaikinės literatūros teorijos padėjo tyrinėtojams atskleisti lietuvių ir latvių literatūrų artumą permąstant istorinių kataklizmų laiką.

Raktiniai žodžiai: baltistiniai tyrimai, traumos teorija, postkolonializmo teorija, Liepojos Universitetas, lietuvių literatūra.

Kulinarinė literatūra Lietuvoje 1918–1940 m.

Justina MINELGAITĖ-PLENTIENĖ

Klaipėdos universitetas, Lietuva

Pranešimo tikslas yra pristatyti kulinarinės literatūros padėtį 1918–1940 m. Lietuvoje, apžvelgiant jos mastą, klasifikuojant užsakovus, auditorijas bei išskiriant pagrindines tendencijas ir sąsajas su bendrais maisto kultūros procesais tarpukariu.

Raktiniai žodžiai: kulinarinė literatūra, knygos, maisto kultūra, Lietuva 1918–1940 m.

Eseizmas XX a. pabaigos intelektualiojoje prozoje: R. Gavelio ir M. Kunderos atvejais

Dr. Geda MONTVILAITĖ
Prahos Karolio universitetas, Čekija

XX–XXI a. sandūroje Lietuvoje išpopuliarėjo esė žanras. Tai paskatino pasigilinti į šio fenomeno ištakas ir į tai, kas paskatino meninių tekstų kūrėjus imtis šio gerokai laisvesnio už kitus prozos žanrus, kuris iki tol buvo vienas iš labiausiai pamėgtų publicistinių tekstų kūrėjų rašymo formų.

Nors galima teikti, kad apmąstymai būdingi visų laikų grožinės literatūros kūriniams, tačiau skiriasi jų pateikimas ir raiškos būdai. Pagrįsti teorinę mintį buvo pasitelkta rusų kilmės amerikiečių filosofo Michailo Epšteino eseizmo teorija. Joje svarbiausias eseizacijos vienetas pavadintas esema. Teorijos siūlomais instrumentais ir buvo pasinaudota skaitant prozos tekstus.

Tyrimui buvo pasirinkta intelektualusis XX a. pabaigos romanas, kurio vienas iš ryškiausių reprezentantų Lietuvoje buvo Ričardas Gavelis. Lyginant jo kūrinius su čekų-prancūzų rašytojo Milano Kunderos romanais buvo pastebėta, kad eseizacija yra vienas iš svarbesniųjų XX a. antrosios pusės prozos kūrinių bruožų. Nors pasirinktųjų rašytojų kūriniuose eseizacija nėra visiškai tokia pati: skirtingai įsilieja į tekstus ir ne visuomet tapačiai atpažįstama, tačiau galima daryti išvadas, jog tai yra vienas iš labai svarbių aptariamųjų autorių kūrybos bruožų.

Pranešime pristatoma eseizmo teorijos autoriaus M. Epšteino pagrindinės tezės, aptariama, kaip ir kur eseizavimas randa vietos R. Gavelio ir M. Kunderos kūryboje, kaip tai keičia prozos tekstus ir praturtina jų reikšmes. Pranešimo pabaigoje pateikiami apibendrinimai ir išvados.

Raktiniai žodžiai: eseizmas, Gavelis, Kundera, intelektualusis romanas, XX a. pabaigos proza.

Naratyvų migracija: tarp medių ir kultūrų

Dr. Miglė MUNDERZBAKAITĖ
Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Pranešime būtų siekiama reflektuoti konferencijos organizatorių siūlomą potėmę: Lietuvos menas ir tarptautinis kontekstas. Kinotyryninko Dudley Andrew'so pastebėjimu, daugiau nei pusė visų komercinių filmų sukurti iš literatūros kūrinių. Šis teiginys, atsikartojantis ne vieno tyrėjo tekste, nėra paremtas statistiniais sukurtų filmų skaičiais, labiau prielaida, inspiruojančia lokalesnę analizę, apimančią lietuviško kino pavyzdžius. Atliekamo tyrimo ir pranešimo tikslas – parodyti, kokie naratyvai migruoja lietuviškame kine, kokios taikomos režisūrinės strategijos, ar tai pavieniai konkretaus naratyvo perkėlimo į kitą mediją atvejai, ar vedantys į platesnį, persidengiančių, migruojančių naratyvų tinklą. Pirminis tyrimas rodo, kad: be skirtingų žanrų nacionalinės ir užsienio literatūros, yra mitologinių pasakojimų, grafikos, tapybos darbų, komiksų transformavimo atvejų. Planuojamu pranešimu keliamas uždavinys įvardinti ir apibrėžti tokio pobūdžio tyrimui taikytinus analizės būdus, teorinius įrankius, apimančius tiek konkrečios medijos viduje naudojamus analizės principus, tiek tarpukultūrinės prieigas. Lietuvos kontekste vis dar yra neištirtų adaptacijų, sukurtų (ir kuriamų) pagal modernizmo literatūros autorius: nuo vaidybinio kino iki audiovizualinių spektaklių. Nuo literatūros kaip vieno iš kertinių atspirties taškų naratyvų klausimai veda į perdirbinių (angl. „remake“) atvejus, aptinkamus ir mūsų kūrėjų darbuose (rež. Jono Vaitkaus, Raimundo Banionio, Justino Kriščiūno atvejai). Galiausiai globaliame kontekste vis dažniau išnaudojami naujų technologijų sprendimai, neapleidžiantys ir Lietuvos kūrybinio lauko: pvz., Kristinos Buožytės ir Vitalijaus Zuko sukurtas virtualios realybės trumpametražis filmas „Angelų takais“ (integruojant M. K. Čiurlionio tapybos darbus). Tiriami šie ir kiti migruojančių naratyvų atvejai pretenduoja užpildyti tyrimų lauko spragą Lietuvoje, o mūsų lokalius pavyzdžius integruoti ir įveiksminti globaliame medių ir kultūrų kontekste: matyti to paties naratyvo kaitą, identifikuoti interpretacijų įtakas.

Raktiniai žodžiai: literatūra, medija, tarpkultūriškumas, intertekstualumas, kinas, teatras, interaktyvumas.

Vertybių sistema kaip etninis riboženklis Lietuvos ir Latvijos pasienyje

Dr. Auksė NOREIKAITĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Vertybių tyrimai turi ilgą, dar Antikos laikus siekiančią istoriografiją. XX a. vertybes bandyta klasifikuoti, o šiuo metu vis didesnio mokslininkų dėmesio visame pasaulyje sulaukia etninių grupių vertybių tyrimai. Pranešime analizuojami etniniai riboženkliai, susiję su vertybių sistema, kurie atsiskleidė 2008–2019 m. lauko tyrimų metu Lietuvos ir Latvijos pasienyje užfiksuotuose stebėjimuose ir pateikėjų naratyvuose apie santykius su „kitais“. Surinkta medžiaga analizuota remiantis etninio tapatumo konstravimo teorijomis (Fredrik Barth (1969), Anthony Giddens (2000), Manuel Castells (2006), Thomas Hylland Eriksen (2002) ir kt.).

Tyrimas atskleidė, kad Lietuvos ir Latvijos paribio sociokultūrinėje erdvėje etniniai riboženkliai dažnai pasireiškia kasdienybės kontekstuose, neretai jie padeda formotis etniniams stereotipams. Paribio kasdienybėje išryškėja tokie lietuvių ir latvių etniniai riboženkliai kaip darbštumas vs. tingumas, tvarkingumas vs. apsileidimas, materialinės vertybės vs. išsilavinimas, taip pat mentaliteto skirtumai. Pastebėta, kad šie riboženkliai yra reikšmingi ne tik pasienio gyventojams iš etniškai vienalyčių šeimų, bet ir asmenims iš mišrių šeimų – juos paskatina ne tik ieškoti savo savasties, bet ir permąstyti valstybės ar šeimos priskirtą etninį tapatumą. Kalbėdami apie etninio tapatumo paieškas, pateikėjai dažnai remiasi savo vidinėmis jausenomis, todėl vertybiniai ir mentaliniai riboženkliai jiems yra reikšmingesni negu objektyvūs lietuvių ir latvių etninių grupių kultūriniai skirtumai. Tai atspindi instrumentalistinį požiūrį į etniškumą – pasitelkdami susidūrimų su kitais patirtį ir nusistovėjusius etninius stereotipus, paribio gyventojai atranda tam tikras savybes ir vertybes, kuriomis palaikomas ar performuojamas jų vienalytis arba daugialypis etnis tapatumas.

Raktiniai žodžiai: vertybių sistema, etniniai riboženkliai, etnis tapatumas, Lietuvos ir Latvijos pasienis, lietuviai, latviai.

Dievo Gailestingumo kulto vietų Vilniuje semantizacija

Dr. Kamil PECELA

Dr. Pawel PLICHTA

Krokuvos Jogailaičių universitetas, Lenkija

Pristatymas bus susijęs su šiuo metu vykdomu tyrimo projektu, kurį vykdo Jogailaičių universiteto Lituanistikos studijų centro darbuotojai – dr. Paweł Plichta ir dr. Kamil Pecela. Šio projekto tikslas buvo išnagrinėti Vilniaus Dievo Gailestingumo kulto vietų semantizaciją kultūrinio ir religinio paveldo, žinomo iš šio kulto istorijos, kontekste. Šiandien Vilnius yra vienas pagrindinių Dievo Gailestingumo garbinimo centrų. Projekto dalyviai tyrė, kokios simbolinės, kalbinės, ikonografinės formos yra naudojamos šio kulto interpretacijoje Lietuvoje religinio ir kultūrinio turizmo reikmėms, kokios semantinės ypatybės būdingos šiuolaikiniams kulto elementams Vilniuje. Svarbu buvo ir tai, kaip kulto Vilniuje nacionalizavimą ir universalizavimą nurodantis turinys yra užkoduotas ir iššifruojamas suinteresuotų pusių. Tyrimo tema – konkrečios Vilniaus vietos ir erdvės, susijusios su Dievo Gailestingumo kultu, ir su šių erdvių organizavimu bei jose esančiu bendravimo pobūdžio turiniu siejama semantika. Išanalizuoti: a) tekstinė, vaizdinė ir garsinė informacija, patalpinta kulto vietose; b) informacinė medžiaga apie Dievo Gailestingumo kultą Vilniuje, prieinama informaciniuose punktuose, su religiniu turizmu susijusiose vietose ir viešosiose Vilniaus erdvėse (lankstinukai, aplankai, žemėlapiai, gidai ir kt.); c) informacija, esanti oficialiose kulto suinteresuotųjų šalių svetainėse; d) suvenyrai ir atsidavimo reikmenys. Tyrimas buvo atliktas atvirose ir visuotinai prieinamose erdvėse ir vietose. Tyrimą papildė interviu su suinteresuotomis kultu šalimis. Pristatymo metu bus pristatomi tyrimų rezultatai, išvados ir tolimesnės tyrimo perspektyvos.

Raktiniai žodžiai: paveldas, Gailestingumo kultas, Vilnius, turizmas, semantika.

Lietuvių kalba Vienos universitete

Lina PESTAL

Vienos universitetas, Austrija

Lietuvių kalbos lektoratas Vienos universiteto skandinavistikos institute buvo įkurtas 2005 m., kai Skandinavistikos institute buvo įsteigta Baltijos regiono studijų programa. Lietuvių kalba, kaip pasirenkamasis dalykas ir vienintelė iš baltų kalbų, buvo įtraukta į šią programą. Nuo 2005 m. aš ir dėstau praktinę lietuvių kalbą. 2017–2023 m. iš projekto „Užsienio baltistikos centrų ir Lietuvos mokslo ir studijų institucijų bendradarbiavimo skatinimas“ lėšų yra finansuojami lietuvių kalbos 3 ir 4 lygiai.

Pranešime apibūdinsiu motyvus, kodėl studentai pasirenka lietuvių kalbą, paminėsiu, kokia dėstymo metodika yra naudojama, kokie vadovėliai ir kokie vyksta papildomi renginiai universitete, kad kuo daugiau studentų būtų supažindinti ir pritraukti mokytis lietuvių kalbos.

Raktiniai žodžiai: Lietuvių kalba Vienoje, praktinė lietuvių kalba, lietuvių kalbos pasirinkimo motyvai, svetimų kalbos dėstymas, Baltijos regiono studijos.

Lituanistikos centrai Lietuvos diplomatų akiratyje

Dr. Asta PETRAITYTĖ-BRIEDIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

1940–1991 metais veikusi Lietuvos diplomatinė tarnyba turėjo kelis tikslus: išsaugoti valstybingumo tęstinumą, siekti valstybės nepriklausomybės atstatymo, rūpintis Lietuvos piliečiais, tęsti diplomatinę misiją. Atkurtos nepriklausomybės metais į Tėvynę, į Lietuvos centrinę valstybės archyvą buvo parvežti Lietuvos diplomatinės tarnybos, t. y. minėtais metais veikusių pasiuntinybių Vašingtone, prie Šventojo Sosto, Romoje, Londone, generalinių konsulatų ir konsulatų Čikagoje, Niujorke, Montevideo, archyvai. Jų turinys, taip pat ir personaliniai diplomatų archyvai (atskirai paminėtinas Lietuvos diplomatinės tarnybos šefo Stasio Lozoraičio archyvas) atskleidžia ypatingą diplomatų dėmesį lituanistikai, lituanistikos centrums. Diplomatus, minėto S. Lozoraičio, taip pat jo sūnaus Stasio Lozoraičio (jaunesniojo), dr. Petro Povilo Daužvardžio, dr. Alberto Geručio, Aniceto Simučio pavardes galima rasti ne tik svetur, išeivijoje veikusių lituanistinių centrų renginių sveikinimo programose, bet ir tarp paskaitininkų, steigėjų, mecenatų.

Pranešime siekiama ne tik supažindinti su išskirtiniais Lietuvos diplomatinės tarnybos istorijos epizodais, kurie atskleidžia diplomatų, kaip valstybininkų dėmesį lituanistikos centrums, parodo jų įvairiapusę paramą lituanistikai. Bet, taip įvardijant pagrindinį pranešimo tikslą – siekiama sulaužyti stereotipus. T. y. pristatyti diplomatus ne tik kaip proginių kalbų sakytojus įvairių švenčių, atidarymų, paminėjimų ar lituanistikos centrų veiklos sukakčių proga, o kaip intelektualus, kurie savo dalyvavimu (ne tik steigiamuosiuose) komitetuose, savo semestrinėmis paskaitomis akademiniam jaunimui ir pranešimais, vertimais, akademinio bendradarbiavimo su lituanistikos saugotojais ir puoselėtojais išeivijoje, buvo dalis tos didelės komandos, kuri Lietuvos okupacijos metais saugojo lietuvišką žodį, istoriją, tapatybę.

Raktiniai žodžiai: Lietuvos diplomatinė tarnyba, lituanistika, išeivija, bendradarbiavimas.

Lietuvių liaudies pasakų raida

Inese PINTĀNE

Praho Karolio universitetas, Čekija

Kas yra pasaka? Ar tai tik išgalvotas pasakojimas, kurio pagrindinis tikslas – linksminti jo klausytojus arba skaitytojus? Ar tai tik trumpas prozos kūrinys, turintis vieną siužetinę liniją? Gal mes galime ją suvokti kaip komunikacijos kanalą, pro kurį pasakų sekėjas tam tikromis aplinkybėmis, naudodamas tam tikrą kodą, perduoda toliau savo adresatui kokią nors žinią?

Jei liaudies pasaka iš tiesų yra bendruomeninis kūrinys, tada pokyčiai pasakos sekėjų kalboje ir jų teleologinės moralės sistemoje paveikia ir pasakos funkcijas bei struktūrą. Jei liaudies pasaka nesivysto, atsižvelgiant į bendruomenės naujus poreikius ir tradicijas, tada naujo sekėjo arba adresato pasaka gali ir nerasti. Jei taip

nutinka, komunikacijos grandinė nutrūksta, o pasaka nugrimzta į užmarštį. Jei šios prielaidos yra teisingos, tada istorinis (diachroninis) liaudies pasakų tyrimas galėtų atskleisti, kaip laikui bėgant pasikeitė pasakų funkcijos ir struktūra. Taip pat šis tyrimas galėtų parodyti, ar ir kaip pasikeitė šių pasakų sekėjų kalba ir pasaulio matymas.

Šiame pranešime bus kalbama apie lietuvių liaudies pasakas, kurias 1852 m. Mažojoje Lietuvoje surinko Augustas Šleicheris ir savo laiškuose P. Šafaříkui nusiuntė į Prahą. Planuojama apžvelgti devynias iš A. Šleicherio surinktų pasakų ir palyginti jas su vėlesnėmis jų publikacijomis iš 1857, 1903 ir 1993 m. Šio pranešimo tikslas įvertinti galimą šių pasakų raidą.

Raktiniai žodžiai: lietuvių liaudies pasakos, pasakų raida, pasakos funkcijos ir struktūra, Augustas Šleicheris.

Popular music against the regime: the example of the band "Antis"

Katarzyna PYRKA

Wroclavo universitetas, Lenkija

Art in the era of totalitarianism is often a form of escapism, but it can also be a weapon. I will present the phenomenon of the Lithuanian rock group Antis and their musical and political contribution to the Lithuanian "Singing Revolution".

Raktiniai žodžiai: dainuojanti revoliucija, SSRS, „Antis“, Sąjūdis, Lietuvos TSR.

Įvardžių formų T-V skirtumas baltų-slavų kalbose

Igor PRUSACZYK

Krokvos Jogailaičių universitetas, Lenkija

T-V skirtumas yra tarpusavyje persipinančių pragmatikos ir sociolingvistikos sričių reiškiny. Jis susijęs su antrojo asmens įvardžių vartojimu kaip familiarumo ar oficialumo adresato atžvilgiu rodymo forma. Pasirinkimas, kurį įvardį vartoti konkrečioje kalbinėje situacijoje, priklauso nuo jos dalyvių socialinio statuso ir jų ketinimų. Dauguma indoeuropiečių kalbų laikosi to paties modelio, kilusio iš lotynų kalbos, todėl terminai T ir V yra kilę iš lotynų kalbos antrojo asmens vienaskaitos ir daugiskaitos įvardžių „tu“ ir „vos“.

Šio straipsnio tikslas bus pabandyti iširti ir apibendrinti minėtų įvardžių vartojimą baltų kalbose, lyginant su slavų kalbomis, kadangi jos tradiciškai sudaro bendrą indoeuropiečių kalbų šeimos šaką. Pranešimo metu bus bandoma nurodyti pagrindinius šių įvardžių, kaip pagarbos kalbos sistemos, vartojimo panašumus ir skirtumus šiose dviejose kalbų grupėse.

Dauguma slavų ir baltų kalbų vartoja antrojo asmens vienaskaitos įvardį familiarumui reikšti (T) ir antrojo asmens daugiskaitos įvardį oficialumui ir pagarbai reikšti (V). Tačiau ne visada „tu“ ir „vos“ opozicijos pakanka tam tikros kalbos kreipimosi sistemai apibūdinti. Kartais atstumui išreikšti vartojamas trečiasis asmuo (atitinkamai vienaskaita arba daugiskaita). Kartais vienaskaita pavartoti įvardžiai sumenkina lytį. Tokių skirtingų įvardžiuotinio kreipimosi priemonių pavyzdžių galima pateikti lietuvių kalboje su „tamsta“ ir „pats“ / „pati“ arba lenkų kalboje su trečiojo asmens vienaskaitos „pan“ / „pani“ ir daugiskaitos „panie“ / „panowie“ / „państwo“ įvardžiais, kurie beveik visiškai pakeitė numanomą antrojo asmens daugiskaitos „wy“.

Raktiniai žodžiai: baltų-slavų kalbos, T-V skirtumas, pragmatika, sociolingvistika, įvardžiai.

Mitinis Alexander Carolus Curtius (XVII a.). Kaip lietuviai lenkus Niujorke įveikė... nepagrįstai

Dr. Aivas RAGAUSKAS

Vilniaus universitetas, Lietuva

Pranešimas skirtas garsaus XVII a. LDK intelektualo, mokytojo Aleksandro Karolio Kurcijaus (Curtius, m. po 1668) mitiniams biografijos aspektams aptarti. Istoriografijoje yra nemažai su šiuo lotyniškosios mokyklos Naujajame Amsterdame (Niujorkas) XVII a. vid. rektoriumi siejamų mitų: jis buvęs „škotas“, „lietuvis“, „arijonas“ ir kt. Naujaisi tyrimų rezultatai leidžia dekonstruoti šiuos mitus.

Raktiniai žodžiai: Alexander Carolus Curtius, Niujorkas, XVII a.

Baltistikos studijos Lenkijoje

Jakub RATAJCZAK

Gabriela SOCHA

Poznanės Adomo Mickevičiaus universitetas, Lenkija

Mes esame Adomo Mickevičiaus Universiteto Poznanėje studentai. Tai yra mūsų pirmieji metai, bet jau susipažinome su Baltistikos studijų tikrovėmis. Norėtume pasidalinti patirtimis.

Raktiniai žodžiai: baltistikos studijos, Lenkija, studentai, Poznanė, tikrovė.

Lietuvių ir latvių literatūros vertimai į lenkų kalbą XXI amžiuje: kas, ką, kam, kaip, kur...

Agnieszka REMBIAŁKOWSKA

Varšuvos universitetas, Lenkija

Pranešimo tikslai: a) pristatyti per pastarąjį dvidešimtmetį paskelbtus lietuvių ir latvių (visų pirma – grožinės, bet ne tik) literatūros vertimus į lenkų kalbą; b) panagrinėti, kas verčiama (žanrai, temos), kas verčia (ir kaip ugdomi vertėjai), kas leidžia (leidyklos, žurnalai, projektai), ar / kaip vertimai pristatomi platesnei publikai (reklama), kas skaito ir dalinasi išpūdžiais (receptija), c) bandyti apibendrinti: ar jau galima kalbėti apie bendresnes tendencijas?

Raktiniai žodžiai: vertimas, vertėjai, lietuvių literatūra, latvių literatūra.

Adomo Mickevičiaus tekstų lietuviškų vertimų stilistinis tyrimas

Aleksandra RYKOWSKA

Krokvos Jogailaičių universitetas, Lenkija

Kompiuterizuota stilometrija naudojama literatūros tekstams nagrinėti taikant „distant reading“ metodą. Naudojant programinę įrangą vos per kelias sekundes galima „perskaityti“ iki kelių šimtų tekstų. Naudojant stilistinius metodus galima greitai atlikti analizę, reikalingą skirtingiems tekstams interpretuoti ir autoriaus stiliui nustatyti – šis metodas, be kita ko, naudojamas autorystei priskirti. Įdomių rezultatų duoda stilistinė vertimų analizė lyginant su originalais – vieni tekstai aiškiai sugrupuoti ir panašūs į originalo autoriaus tekstus, o kituose matyti vertėjo „pirštų atspaudai“, kurių stilistinis signalas stipresnis nei autoriaus. Tyrimo metodą sudaro tekstų korpuso analizė, kurioje nustatomas dažniausių žodžių dažnumo sąrašas. Būtent šie žodžiai geriausiai padeda nustatyti konkretaus kūrinio stilistinę priklausomybę. Tai stebina atsižvelgiant į tai, kad dažniausi kalbos žodžiai yra tie, kurie neturi reikšmės – tai dažniausiai yra prievoksmiai, jungtukai, įvardžiai, t. y. tie žodžiai, į kuriuos paprastai net nekreipiame dėmesio. Tyrimas atliktas naudojant „Stylo“ programinę įrangą. Savo pranešime norėčiau pristatyti Adomo Mickevičiaus tekstų vertimų į lietuvių kalbą tyrimo rezultatus, daugiausia remdamasi „Pono Tado“ pavyzdžiu. Šio epo lietuviškų vertimų istorija ilga ir įdomi – galbūt stilistinė analizė atskleis ne tik autoriaus ir vertėjo signalą, bet ir parodys, kada konkretaus vertimo tekstas buvo išverstas. Taip pat bus sugretinti žodžiai, kurių tam tikri vertėjai ypač vengia arba kuriuos vartoja itin dažnai.

Raktiniai žodžiai: kompiuterinė stilometrija, kompiuterinė lingvistika, Adomas Mickevičius, lietuviškas vertimas, literatūra.

Mokomasis lietuvių kalbos tekstynas – išteklius mokymui(si) ir lietuvių kalbos vartosenai tirti

Doc. dr. Erika RIMKUTĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

2017–2019 m. įgyvendinant ES SF projekto „Užsienio baltistikos centrų ir Lietuvos mokslo ir studijų institucijų bendradarbiavimo skatinimas“ veiklas, parengtas Mokomasis lietuvių kalbos tekstynas (toliau – tekstynas). Jis prieinamas portale <https://kalbu.vdu.lt/>.

Tai gana nedidelis (apie 700 tūkst. žodžių), automatiškai morfologiškai anotuotas, pramokusiems lietuvių kalbos, taip pat jų dėstytojams, gimtakalbiams skirtas išteklius, apimantis sakininės ir rašytinės kalbos tekstus; tekstyną sudaro įvairių stilių ir žanrų, skirtingo sudėtingumo tekstai.

Pranešime bus apžvelgta, kuo šis tekstynas skiriasi nuo kitų viešai prieinamų tekstynų. Bus akcentuojama galimybė jame atlikti įvairialypę paiešką: ne tik ieškoti žodžio ar lemos, kaip įprasta daugelyje tekstynų, bet ir ieškoti reikiamų vienetų pagal gramatines kategorijas; rinktis norimą teksto atmainą, žanrą, kalbos lygį ir pan. Taigi vienas iš mokomojo tekstyno privalumų – išplėta paieškos sistema, taip pat išsamūs metaduomenys, vaizdžiai pateikiami paieškos rezultatai ir pan.

Textynas gali būti naudingas rengiant mokymo medžiagą ir papildant mokymo turinį duomenimis grįstais kalbos mokymo metodais, bandant nustatyti kalbos dėsningumus. Dėl kompaktiško dydžio ši išteklių galima panaudoti ir dažnesniems, ir retesniems kalbos vienetams analizuoti. Tą galima padaryti ne tik analizuojant paieškos rezultatus, bet ir panaudojant portale pateiktus įvairius sąrašus: lemų, žodžių formų (sugrupuotus pagal kalbos lygį, kalbos atmainą, kalbos dalis ir pan.). Šiuose sąrašuose prieinami duomenys gali būti pravartūs rengiant leksikos, žodžių darybos, morfologijos užduotis. Tokie duomenys nėra greitai mokymo procese pritaikoma medžiaga, bet skatina kūrybišką požiūrį į lietuvių kalbos mokymą(si), padeda pačiam besimokančiajam tapti lietuvių kalbos vartosenos dėsningumą atradėju.

Raktiniai žodžiai: lietuvių kalba, mokomasis tekstynas, kalbos mokymas(is), vartoseną.

„Baltistikos miniatiūros“ – vaizdo paskaitų ciklas pasaulio studentams

Doc. dr. Vytautas RINKEVIČIUS

Vilniaus universitetas, Lietuva

Pranešime bus pristatytas Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto dėstytojų parengtų lituanistinių ir baltistinių videopaskaitų projektas „Baltistikos miniatiūros“ ir planuojami jo rezultatai. Įgyvendinant projektą, nufilmuota ir sumontuota 40 vaizdo paskaitų pačiomis įvairiausiomis baltistikos temomis: pradedant baltų kilme, senąja lietuvių raštija ar LDK totorių paveldu ir baigiant dabartinės lietuvių kalbos gramatinėmis kategorijomis, feisbuko kalbos tyrimais ar šiuolaikine dramaturgija. Paskaitos parengtos lietuvių kalba, iliustruotos gausia vizualine medžiaga, jos bus laisvai prieinamos projekto svetainėje ir youtube platformoje su galimybe pasirinkti subtitrus lietuvių bei anglų kalbomis. Paskaitų ciklas visų pirma skiriamas pasaulio baltistikos centrų studentams, tiek suprantantiems lietuvių kalbą, tiek jos besimokantiems, taip pat plačiąjai visuomenei – visiems, besidomintiems baltų kalbomis ir kultūromis.

Raktiniai žodžiai: baltistika, videopaskaitos, filmukai, lietuvių kalba, lietuvių literatūra.

Lenkų–lietuvių kalbų lygiagretusis tekstynas CLARIN-PL

Habil. dr. Danuta ROSZKO

Varšuvos universitetas, Lenkija

Prof. habil. dr. Roman ROSZKO

Lenkijos mokslų akademija, Lenkija

Pagrindinis CLARIN ERIC (angl. „Common Language Resources and Technology Infrastructure. European Research Infrastructure Consortium“) infrastruktūros tikslas – sujungti visus skaitmeninius kalbų išteklius ir įrankius iš visos Europos ir padaryti juos prieinamus mokslo tyrėjams per vieną prisijungimo internetinę

aplinką. CLARIN-PL kuria kalbinius išteklius ir priemones, pirmiausia skirtas lenkų kalbai. Lenkijoje sukurti ištekliai apima daugiakalbius slavų, germanų ir baltų kalbų tekstynus. Visus tekstynus jungiantis elementas yra lenkų kalba. Vienas iš daugiakalbių tekstynų yra Lenkų–lietuvių kalbų lygiagretusis tekstynas, kuris vis dar kuriamas. Šio tekstyno apimtis siekia 20 milijonų žodžių formų. Tekstynas rankiniu būdu lygiagretinamas sakinių lygmeniu. Visos šio tekstyno žodžių formos yra lematizuotos ir aprašytos morfologinėmis-sintaksinėmis žymėmis. Lenkų kalbos formų apibūdinimas atitinka Nacionaliniame lenkų kalbos tekстыne naudojamą standartą. Priešingai, lietuviškoms formoms žymėti buvo naudojamas įrankis „UDPipe“ (<https://lindat.mff.cuni.cz/services/udpipe/>). Lenkų-lietuvių kalbų lygiagrečiojo tekstyno CLARIN-PL ištekliai pateikiami CLARIN-PL saugykloje (<https://clarin-pl.eu/dspace/>) kaip TMX („Translation Memory eXchange“) formato failai kartu su CMDI („Component MetaData Infrastructure“) standarto metaduomenimis. Šie ištekliai daugiausia skirti tiems, kurie naudoja TMX failus kaip vertimo atmintį CAT („Computer-Assisted Translation“) programose. Kiti naudotojai gali paleisti daugiakalbių išteklių naršyklę „KonText“ (https://kontext.clarin-pl.eu/run.cgi/first_form#) CLARIN-PL svetainėje ir naršyti šio tekstyno išteklius internete. „KonText“ naršyklė yra labai sudėtinga priemonė, skirta paieškai vienakalbiuose ir daugiakalbiuose tekstynuose. Nepaisant daugybės sudėtingų funkcijų, „KonText“ yra patogus įrankis tiek pradedantiesiems, tiek pažengusiems naudotojams.

Raktiniai žodžiai: CLARIN-PL, lygiagretusis tekstynas, lietuvių kalba, lenkų kalba.

Lietuvių literatūros kritika XXI amžiuje: demokratizacijos paradoksai

Dr. Dalia SATKAUSKYTĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva

Atgavus nepriklausomybę, lietuvių literatūros akademiniai tyrimai pasuko sinchronizacijos su vakarietiškomis teorijomis kryptimi, o literatūros kritika siaurėja prasme (kaip aktualus šiuolaikinės literatūros vertinimas) išgyveno krizę. Ji, bent sprendžiant iš kone nuolat atsinaujinančių diskusijų, tapo pastovia būkle. Literatūros kritikos krizė dažniausiai aiškinama posovietine situacija ir radikaliu kritikos vaidmens pasikeitimu arba siejama su vietine literatūros lauko specifika (kultūros politikos problemomis, kultūros leidinių finansavimu, leidybos politikos pokyčiais ir pan.). Tačiau ji menkai aptariama platesnių Vakarų pasaulyje vykstančių kultūrinių procesų kontekste, tokių kaip estetinio vertinimo atsisakymas moderniose teorijose, žiniasklaidos meritokratinė politika ir naujausios rinkodaros strategijos, socialinių tinklų poveikis ar bendrieji demokratizacijos procesai, sąlygoję kultūrinių autoritetų krizę. Pažvelgus į paskutinių dviejų dešimtmečių ir ypač dabartinę lietuvių literatūros kritikos situaciją būtent šiame kontekste, matyti, kad ji nėra unikali ir taip pat „sinchronizavosi“ su bendresniais kultūriniais procesais. Pranešimo tikslas ir būtų aptarti šią sinchronizaciją ir jos pasekmes, tokias kaip literatūros „išsisluoksniavimas“, santykis su įvairiomis skaitytojų grupėmis bei komunikaciniai paradoksai, vietiniai kultūriniai konfliktai ir pan.

Raktiniai žodžiai: lietuvių literatūros kritika, demokratizacija, kultūros politika, žiniasklaida, socialiniai tinklai.

Lituanian media about president Zelensky: an overview of the topic

Anzhelika SAVCHUK-KONARSKA

Vroclavo universitetas, Lenkija

President Zelensky has become one of the most publicised figures in politics over the past year. Both Ukrainian and world media have focused not only on the leader's political image, but also on his private one. For many years, Ukrainian presidents were publicised in Lithuania, Petro Poroshenko's order. However, this changed when Zelensky came to power. Since the beginning of the war, the perception of the politician who was a comedian has changed. At the beginning of 2022, in his video speech at Vytautas Magnus University, Zelensky publicised a common cause and a common victory not only for the whole world, but also on this Lithuanian-Ukrainian agreement. The proposed topic is an introduction to the study of Zelensky's image in foreign media. The speaker aims to present his initial plan and outlines, but also her own perspective on the issue.

Keywords: Volodymyr Zelensky, Lithuania, media, image of the president, war, 2019 elections in Ukraine.

Berlyno Humboldtų universiteto lietuvių kalbos vasaros kursams – 11 metų. Rezultatai

Doc. dr. Christiane SCHILLER

Frankfurto prie Maino Goethe's universitetas

Dr. Vaida NAŠLĖNAITĖ-EBERHARDT

Berlyno Humboldtų universitetas

Pirmąkart 2012 metų vasarą Berlyno Humboldtų universitete suorganizuotos „Lituanistikos dienos“ išsivystė į tradicinį renginį. Pirmaisiais gyvavimo metais intensyvūs lietuvių kalbos kursai buvo rengiami pagrečiui su lituanistikos vasaros mokykla, skirta teorinėms baltistikos problemoms, o vėliau buvo apsiribota tiksliai intensyviais dviejų savaitių trukmės lietuvių kalbos kursais, kurių tikslas – suteikti galimybę pramokti lietuvių kalbos, įgyti kalbos vartojimo, komunikacijos kompetencijų įvairių studijų kryptių ir tautybių studentams (dalis studentų yra susiję su Lietuva – yra lietuvių kilmės arba turintys lietuvių gyvenimo draugą). Darbas heterogeninėje grupėje, kai studijuojančiųjų ne tik kalbos pamatinės žinios skirtingos, bet ir gebėjimai mokytis užsienio kalbų labai nevienodi, pareikalavo iš dėstytojų kurti specialią kursų programą.

Pranešime bus kalbama apie darbo intensyviuose lietuvių kalbos vasaros kursuose patirtis ir rezultatus.

Raktiniai žodžiai: lietuvių kalbos vasaros kursai, lietuvių kalbos pradmenys, kalbos vartojimo, komunikacijos kompetencijos.

Lietuvių ir latvių literatūra Čekijoje – praeitis, dabartis ir ateitis

Anna SEDLACKOVA

Helsinkio universitetas, Lietuva

Diplomatiniai santykiai tarp Čekijos ir Baltijos šalių gyvuoja daugiau nei šimtmetį. Literatūros vertimai iš lietuvių, latvių ir estų kalbų Čekijoje turi ilgą ir įvairią tradiciją, o šių šalių literatūra yra populiari tarp skaitytojų. Pranešimo tikslas – supažindinti klausytojus su baltų literatūros istorija ir dabartine situacija Čekijoje. Užsienio literatūros vertimai labai praturtina tos šalies kultūros sferą. Tuo labiau, jei tai vertimas iš kalbos, iš kurios vertimų nėra daug. Tačiau kaip sunku iš tikrųjų pradėti versti iš baltų kalbų?

Nuo Antrojo pasaulinio karo iki komunistinio režimo žlugimo 1989 m. iš lietuvių, latvių ir estų kalbų į čekų kalbas išversta 150 kūrinių. Nuo 1989 metų iki šių dienų daugiau nei trys dešimtys baltų literatūros kūrinių išleista vertimu į čekų kalbą.

Ar šiais laikais Čekijos leidėjai vis dar domisi lietuvių ir latvių literatūra? Savo pranešime norėčiau apibendrinti jauno vertėjo patirtį su Čekijos knygų rinka, taip pat pristatyti galimybes ir numatomus projektus palaikyti Čekijos leidėjų susidomėjimui. Taip pat naudosiu duomenis, kuriuos surinkau kuruodama Čekijos ir Baltijos literatūros šimtmečio parodą, kurią pernai buvo galima aplankyti Čekijos nacionalinėje bibliotekoje.

Raktiniai žodžiai: Baltijos literatūra, čekų kalba, vertimas, leidyklos, knygų rinka.

Pavasario ir rudens lygiadieniai Lietuvoje: tradicijos kūrimas

Doc. dr. Dalia SENVAITYTĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Kiekviename laikotarpyje vienaip ar kitaip aktualizuojamos tam tikros specifinės šventės ir jų ritualai. Šiame pranešime planuojama kalbėti apie dvi XXI a. pradžioje Lietuvoje pradėtas pažymėti ir populiarinti metines šventes – pavasario ir rudens lygiadienius. Tikslas – aptarti šių švenčių kūrimo aplinkybes, šventės aktualizuojančių bendruomenių iniciatyvas, konstruojamus švenčių ritualus, jų mitologiją, taip pat švenčių sklaidos visuomenėje ypatumus. Atskirai planuojama apibūdinti šių švenčių paminėjimo ypatumus viešojoje ir sąlyginai privačioje erdvėje – organizuojamas kultūros centrų darbuotojų, senosios baltų religinės tradicijos bendruomenių bei individualių senosios baltų kultūros puoselėtojų. Atkreipiamas dėmesys į naujai kuriamų šventinių tradicijų sąsajas su metų cikle artimomis ar persidengiančiomis paminėtinomis dienomis – Baltų vienybės diena, Gandro diena ir kt. Pranešimo turinys paremtas naujai surinkta etnografinė medžiaga ir jos analize.

Raktiniai žodžiai: metinės šventės, pavasario lygiadienis, rudens lygiadienis, Baltų vienybės diena, kalendoriniai papročiai.

Ukrainos studentų studijų patirtis pagal programą „Užsienio baltistikos centrų ir Lietuvos mokslo ir studijų institucijų bendradarbiavimo stiprinimas“

**Olena SEREDA
Diana KUKHAR
Anna BOIKO
Yana YANENKO
Olena ODARCHENKO**

Kyjivo nacionalinis Taraso Ševčenkos universitetas, Ukraina

Pristatymas ir trumpas studentų pranešimas apie Ukrainos studentų mokymosi patirtį pagal programą „Užsienio baltistikos centrų ir Lietuvos mokslo ir studijų institucijų bendradarbiavimo stiprinimas“. Rudens semestro studijų patirtis Vytauto Didžiojo universitete. Foto ir videoreportažas, išpūdžiai ir išvados.

Raktiniai žodžiai: Ukrainos studentai, Kyjivo universiteto Baltistikos centras, lituanistikos studijos, bendradarbiavimas.

Studentų nerimo valdymas, mokant užsienio kalbų karo metu Ukrainoje

Dr. Alona SHYBA

Černivcų Jurijaus Fedkovičiaus nacionalinis pedagoginis universitetas, Ukraina

Dabartinė įtempta situacija, kurioje Ukraina atsidūrė dėl rusijos karinės agresijos, padarė įtaką visoms gyvenimo sritims: socialinei, ekonominei, sveikatos apsaugos (dėl nuolatinio pavojaus gyvybei bei sveikatai), aplinkosaugos ir švietimo.

Jei tradiciškai pagrindinės sąlygos, nulemiančios užsienio kalbų mokymo ir mokymosi efektyvumą, buvo dėstytojo taikomi mokymo būdai ir metodika, taip pat studentų protiniai gebėjimai bei mokomosios kalbos kognityvios žinios, dabartinėmis sąlygomis, kai auditorijoje tapo nebesaugu, pasikeitė prioritetai. Emocinis veiksnys tapo esminis, kadangi nuo to, kokios emocijos – teigiamos ar neigiamos – dominuoja, mūsų protiniai procesai mokymosi metu gali būti arba skatinami, arba slopinami. Užsienio kalbų mokymo ir mokymosi metu turėtų būti atsižvelgiama į šiuos emocinius veiksnius: studentų savigarba, rizikavimas, motyvacija, nerimas bei varžymasis. Nerimas tapo mūsų tyrimo objektu.

Ukrainiečiai studentai, įskaitant tie, kurie mokosi užsienio kalbų, dabar susiduria su sunkumais, susijusiais su aukštu nerimo lygiu. Jurijaus Fedkovičiaus Černivcų nacionalinio universiteto Užsienio kalbų fakultete atliktas tyrimas patvirtino, kokį itin didžiulį poveikį studentams daro situacinis nerimas, kuris ne tik slopina jų gebėjimą mokytis, bet ir drastiškai veikia studentų sveikatą. Vykdamas akademinę veiklą karo sąlygomis, dėstytojams tenka susidurti su iššūkiu, kaip mažinti besimokančiųjų nerimą.

Raktiniai žodžiai: užsienio kalbos mokymasis ir mokymas, emociniai veiksniai, nerimas, situacinis nerimas.

Lituanistikos mokslas ne Lietuvoje – poreikiai ir problemos

Prof. dr. Daiva SINKEVIČIŪTĖ

Vilniaus universitetas, Lietuva

Besibaigiantis baltistikos projektas, kaip ir ankstesnis ES lėšų projektas, šalia į studijas nukreiptos veiklos prisidėjo ir prie baltistikos mokslo plėtos. Visų pirma, remiant lietuvių kalbos, kurios žinios yra tiesioginis įrankis atliekant tyrimus, studijas, antra – rengiant mokslo konferencijas, taip pat stažuojantis, centruose dalinantis tyrimų rezultatais ir kt. Vis dėlto nemaža dalis tyrėjų liko nuošalyje, nes lituanistikos mokslas vystomas ne tik centruose, kur mokoma lietuvių kalbos, nes siekis dirbti lituanistikos, taip pat baltistikos baruose, pirmiausia sietinas su mokslininko sprendimu. Kita vertus, lituanistikos, taip pat baltistikos, samprata irgi yra pasikeitusi. Dėl to pranešime bus kalbama apie dalyvaujant projekte išryškėjusias lituanistikos mokslo užsienyje rėmimo problemas, kurios pasirodė aktualios.

Raktiniai žodžiai: lituanistika, baltistika, mokslas, mokslo finansavimas, užsienio baltistikos centras.

Lituanistikos tyrimų ir studijų centro Čikagoje veikla ir perspektyvos po 1990 m.

Prof. dr. Juozas SKIRIUS

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Lietuvių istoriografijoje jau yra aptartas Lituanistikos tyrimų ir studijų centro (toliau – LTSC) įkūrimas ir veikla iki 1990 metų. Ši įstaiga iki 2018 metų buvo įsikūrusi Jaunimo centro patalpose Čikagoje netoli Marquette parko. LTSC struktūrą sudaro Pedagoginis lituanistikos institutas, gausi biblioteka, Pasaulio lietuvių archyvas, spaudos kolekcijos, Meno bei Žilevičiaus-Kreivėno muzikologijos archyvai, Lietuvių istorijos draugija, Lietuvių fotoarchyvas, Laisvės kovų ir Lietuvių medicinos istorijos muziejai. Kaupiami, saugomi ir tvarkomi išėivijos, pirmiausia JAV lietuvių kultūrinį ir visuomeninės veiklos palikimą.

Ši lietuvių išėivijų įkurta mokslo įstaiga suvaidino svarbų indėlį sustiprinant atkurtos nepriklausomos Lietuvos mokslo ir švietimo kokybę pirmame dešimtmetyje. Buvo siunčiama į Lietuvos bibliotekas, pildant jų fondus, mokslinė literatūra ir išėivijoje išleistos knygos, laikraščių ir žurnalų komplektai. LTSC vadovybė sudarė palankias sąlygas darbui su sukaupta archyvine medžiaga, literatūra ir eksponatais Lietuvos mokslininkams, besidomintiems lietuvių išėivijos istorija, ir mokslininkams užsieniečiams, besidomintiems Lietuva, lietuvių tauta ir jos kultūra. LTSC leidžia mokslininkų knygas ne tik lietuvių, bet ir anglų kalbomis, ir taip pat tokiu būdu skleidžiama žinia apie Lietuvą, lietuvių išėiviją. Centras yra atviras JAV lietuvių ir amerikiečių visuomenei bei svečiams iš užsienio.

LTSC vadovybė turi sudariusi sutartis su Lietuvos nacionaline M. Mažvydo biblioteka, Lietuvos archyvais ir kitomis mokslo įstaigomis, vyksta bendradarbiavimas: iš Lietuvos atvyksta bibliotekininkai ir archyvarai, kurie padeda tvarkyti bibliotekos ir archyvų fondus, skauoja svarbius Lietuvos istorijai dokumentus. Tai yra ir bus svarbiausia LTSC ateities veikla. Vykdomas projektas, bendradarbiaujant su laikraščiu „Draugas“, skauojant ir fotografuojant lietuvių išėivijos spaudą ir ją įkeliant į internetą. Ir tokiu būdu ne tik išsaugoma išėivijos periodika, bet ir ji padaryta labiau prieinama tyrinėtojams. LTSC, siekdamas plačiau visuomenei pristatyti turimus archyvus ir eksponatus, ruošia įvairias parodas.

LTSC, vykdydamas kultūrinę ir lietuvių kultūros platinimo misiją, susiduria su kai kuriais sunkumais: finansų ne perteklius, Centro darbuotojų trūkumas, patalpų stoka. Problemos sprendžiamos, padedant ne tik išėivijos organizacijoms ir pavieniams entuziastams, bet ir talka iš Lietuvos. Nuo 2018 m. keletą metų vyko Centro perkėlimas į Lemontą, esantį už Čikagos, plečiant patalpas savo veiklai.

Raktiniai žodžiai: Lituanistikos tyrimų ir studijų centras, Čikaga, Lemontas, išėivija, Jonas Račkauskas, Robertas Vitas, Pasaulio lietuvių archyvas, Jaunimo centras.

„Tylos aikštelėje, filmuojam!“: kino gamybos darbuotojų profesinė kalba ir nerašytos taisyklės filmavimo aikštelėje

Akvilė STANKUTĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Lietuvos kino gamybos darbuotojų profesinė grupė iš kitų grupių išsiskiria ne tik specifinėmis profesinėmis žiniomis, bet ir grupės viduje vartojama profesinė kalba. Pačioje kino gamybos industrijoje šios profesinės kalbos supratimas ar išmanymas yra svarbus, nes asmuo, kuris puikiai valdo šios srities terminiją, turės didesnę pasisekimą tiek kūrybine, tiek socialine prasme – lengviau ir greičiau išdėstys, ko tikisi iš komandos, bei trumpai ir aiškiai dėstydamas mintis, įtraukdamas profesinės kalbos žodžius, sutrumpins pasiruošimo laiką. Žmonės, kurie bent kiek susipažinę su kino industrijoje dirbančiais asmenimis, gali atpažinti toje srityje dirbančius žmones pagal vartojamą kalbą. Tai galime traktuoti kaip grupės kultūrinį ženklą, kuriuo save ne tik įprasmina ir taip dalinai kuria savąjį tapatumą, bet ir išskiria save kaip grupę iš kitų grupių.

Grupės funkcionavimas neįsivaizduojamas be tam tikrų normų paisymo. Pastarojo aspekto laikymasis yra svarbus identifikavimuisi su grupe. Kalbant apie kino gamybos profesinėje grupėje egzistuojančias normas, galime teigti, kad daugiausia tai neformalaus elgesio taisyklės („nerašytos“ taisyklės). Visa tai atsiranda kartu su grupės struktūros formavimusi ir tampa standartizuotu vidiniu elgesio kodeksu. Nerašytų taisyklių esmė šioje profesinėje grupėje – žinoti kas turi būti padaryta, kaip padaryta, ko nereikėtų daryti, koks elgesys

tinkamas, koks – netinkamas. Individuas, kuris naujai atėjęs į profesinę grupę, ilgainiui įgyja ne tik darbo patirtį, bet ir vidinį elgesio normų suvokimą.

Raktiniai žodžiai: kino gamybos darbuotojai, Lietuvos kino industrija, profesinė kalba, normos, taisyklės.

Būdvardiškujų žodžių derinimo sunkumai dvikalbių vaikų negimtakalbių suaugusiųjų kalbinėje raiškoje

Jonas STEPŠYS

Doc. dr. Laura KAMANDULYTĖ-MERFELDIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Lietuvių kalbos įsisavinimas dvikalbystės atveju yra nemažai tyrinėtas, tačiau vis dar lieka daug neatsakytų klausimų. Anglų kalbos aplinkoje dvikalbiai vaikai būvardžio ir būvardiškujų žodžių giminės, linksnio ir skaičiaus gramatinės kategorijas ne visada derina su pagrindinių žodžių gramatinėmis kategorijomis (Blažienė 2016). Be to, ir vienkaltbių lietuvių vaikų kalbos tyrimai rodo, kad derinamųjų žodžių (būdvardžių) įsisavinimas yra vėlyvas ir keliantis daug sunkumų (Kamandulytė 2009). Gramatinių formų derinimo analizė parodė, kad vaikai, nors ir žino galūnes, rodančias skaičių, vyriškąją, moteriškąją giminę, linksnius, tačiau net ir vyresnio amžiaus (7–8 m.) vaikams vis dar kyla sunkumų būvardį derinant su daiktavardžiu (Blažienė 2016). Lietuvių kalbos kaip svetimšios tyrimai rodo, kad besimokantieji daro būvardžių ir daiktavardžių kaitymo klaidų, kurios dažnai nulemtos valdymo ir derinimo ryšių nepaisymo (Dabašinskienė, Čubajevaitė 2009).

Šiuo tyrimu siekiama nustatyti, kokie lietuvių kalbos požymiai lemia būvardiškujų žodžių su daiktavardžiais derinimo sunkumus dvikalbių vaikų ir svetimkalbių suaugusiųjų atveju. Tam tikslui pasiekti sukurta eksperimentinė užduotis („Free Online Surveys“ platformoje), kurią atliko dvi tiriamųjų grupės: 6–12 metų dvikalbiai vaikai (pirmoji kalba – lietuvių) ir 18–72 m. svetimkalbiai suaugusieji, besimokantys lietuvių kalbos kaip svetimšios.

Eksperimentinės užduoties testas paruoštas remiantis sakininės vaikų ir vaikiškosios kalbos tekstynais ir sudarytas taip, kad atspindėtų būvardžių ir daiktavardžių paradigms įvairovę, t. y. sudarant testo sakinius kiekvienos paradigmos būvardiškujam žodžiui parenkami skirtingų paradigms daiktavardžiai. Taip pat testas subalansuotas atsižvelgiant į tikslinių leksemų gramatinių kategorijų pavartojimą. Kiekvienam sakiniui pateikiami keturi pasirinkimo variantai (tvarka sumaišoma): tikslinė (teisinga) galūnė, kitos paradigmos (neteisinga) galūnė, tos pačios (teisingos) paradigmos kita giminė, tos pačios (teisingos) paradigmos kitas skaičius. Taigi testas turėtų atskleisti universalias derinimo sunkumų tendencijas, kurios, tikėtina, yra susijusios su lietuvių kalbos sistema.

Šiame tyrime nustatyta, kad dvikalbiams vaikams ir negimtakalbiams suaugusiesiems derinimas kelia sunkumų dėl lietuvių kalbos paradigms linksniavimo sistemos įvairovės, retų galūnių keitimo į dažnesnes, taip pat veikia daiktavardžių ir būvardžių paradigms galūnių analogija. Derinimo sunkumus galima sieti su besimokančiųjų gimtąja kalba bei dvikalbių antrąja kalba, nes analitinių kalbų atstovams sekėsi sunkiau.

Literatūra:

Blažienė, A., 2016, Lietuvių vaikų leksikos ir gramatikos raida anglakalbėje aplinkoje, daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas.

Dabašinskienė, I., Čubajevaitė, L., 2009, „Acquisition of case in Lithuanian as L2: Error analysis“, *Eesti Rakenduslingvistika Ūhingu aastaraamat*, nr. 5, p. 47–65.

Kamandulytė, L., 2009, Lietuvių kalbos būvardžio įsisavinimas: leksinės ir morfosintaksinės ypatybės, daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas.

Raktiniai žodžiai: derinimas, dvikalbystė, svetimoji kalba, antroji kalba, būvardis, daiktavardis, paradigma.

Nauji A. Mickevičiaus universiteto baltologijos iššūkiai

Prof. habil. dr. Ewa STRYCYŃSKA-HODYL

Dr. Justyna PRUSINOWSKA

Poznanės Adomo Mickevičiaus universitetas, Lenkija

2020–2021 mokslo metai A. Mickevičiaus universitete Poznanėje buvo paskutiniai dviejų atskirų filologijų – lietuvių ir latvių – veiklos metai. Nuo 2021. metų spalio mėnesio Etnolingvistikos institute etnolingvistikos studijų rėmuose siūloma tik baltistikos studijos, kurių studentai mokosi abiejų baltų kalbų vienoje studijų srityje. Šį pakeitimą paskatino mažėjantis studentų skaičius. Susidarius naujai situacijai, iškilo poreikis kurti naujas bakalauro ir magistro studijų programas, kurių autorės yra prof. Ewa Stryczyńska-Hodyl ir dr. Justyna Prusinowska. Šiuo metu siūlomos studijos – tai pirmiausia kalbų paskaitos ir kultūros seminarai, pirmiausia Baltijos šalių kultūros šaltinių, literatūros, tautosakos ir mitologijos temomis. Antrosios pakopos studijų programoje dėstoma ir literatūros vertimo paskaitų. Magistrantūros studentai gali specializuotis vienoje studijų srityje (lituanistikoje, latvistikoje) arba integruoti darbą dviejose srityse. Pranešime norime pristatyti iššūkius, su kuriais teks susidurti naujoms baltologijos studijoms.

Raktiniai žodžiai: baltologijos studijos, lituanistika, latvistika, nauja programa, kalbų mokymas, kultūros studijos.

Donelaitika kaip modernios filologijos lakmuso popierėlis

Doc. dr. Vaidas ŠEFERIS

Masaryko universitetas, Čekija

Savo pranešime pristatysiu naujausius Kristijono Donelaičio kūrybos ir biografijos tyrimus: papasakosiu vieną kitą žavesnį, ligi šiol nežinotą Donelaičio gyvenimo epizodą, paliudytą naujų archyvinių duomenų, tačiau pagrindinį dėmesį skirsiu koncepciniam senosios lietuvių literatūros tyrimų suvokimui – diskutuosime apie tai, kodėl tokie tyrimai vykdomi, kokia jų prasmė ir kokia jų vieta šiuolaikinio globalaus mokslo kontekste.

Raktiniai žodžiai: lietuvių literatūra, senoji literatūra, Donelaitis, šiuolaikinis mokslas, filologija.

Lietuvos žemės vardynas: tyrimai, sklaida, ateities perspektyvos

Dr. Dovilė TAMULAITIENĖ

Lietuvių kalbos institutas, Lietuva

Vietovardžiai – unikalūs iš kartos į kartą perduodamas nematerialus paveldas, teikiantis žinių kalbotyrai, istorijai, geografijai. Vienas svarbiausių vietų vardų šaltinių yra gyvoji kalba. Lietuvos vietovardžiai iš gyvosios kalbos išsamiausiai surinkti XX a. 4-ajame deš., kai Lietuvos Respublikos Švietimo ministerijos Valstybės archeologijos komisijos iniciatyva vyko visuotinis žemės vardyno surašymas. Pagal 1934 m. sudarytą K. Almino (Alminauskio) instrukciją buvo parengti standartizuoti žemėvardžių surašymo lapai, pavadinti Žemės vardų anketomis. Jos siuntinėtos pradinė mokyklų mokytojams bei girininkams, kurie vietos gyventojų padedami kelerius metus (daugiausiai 1935–1937 m.) užrašinėjo vietovardžius (ežerų, upių, pelkių, balų, laukų, dirvų, pievų, kalnų, kalvų, kelių ir kitų objektų vardus) ir užpildytas anketas gražindavo minėtai komisijai. Vietų vardai rinkti pagal tuometinį administracinį suskirstymą (apskritis ir valsčius) iš visos Lietuvos miestų, miestelių, bažnytkaimių, kaimų, viensėdžių, dvarų, palivarkų, girininkijų. Apytiksliai užpildyta 25 000 anketų. Rankraštinės anketos yra išlikusios ir saugomos Lietuvių kalbos instituto Baltų kalbų ir vardyno tyrimų centro fonduose. Siekiant užtikrinti tarpukario Lietuvos žemės vardyno kaip nematerialaus lituanistinio ir kultūrinio paveldo išsaugojimą bei sklaidą mokslininkams, plačiai visuomenei lengvai prieinamoje erdvėje, 2022 m. Lietuvių kalbos institute pradėtas vykdyti projektas „Mažeikių, Telšių, Kretingos ir Tauragės apskričių tarpukario Lietuvos žemės vardyno anketų skaitmeninimas, sklaida ir anketose pateiktų duomenų moksliniai tyrimai“ (vadovė akad. prof. habil. dr. G. Blažienė). Projektas finansuojamas VLKK pagal Valstybinės kalbos vartojimo, norminimo ir sklaidos programą.

Pranešime pristatomi projekto tikslai, uždaviniai bei ateities perspektyvos.

Raktiniai žodžiai: onomastika, Lietuvos žemės vardynas, šaltinių skaitmeninimas.

Švietimo terminų vertimo problemos remiantis lietuvių ir vokiečių kalbų poros pavyzdžiu

Adomas TARASKEVIČIUS

Kauno kolegija, Lietuva

Doc. dr. Eglė ALOSEVIČIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Tinkamai išversti terminai yra labai svarbus vertimo aspektas, ypač atliekant specializuotus vertimus. Šio tyrimo metu nagrinėjamas švietimo terminų vertimas iš vokiečių kalbos į lietuvių kalbą ir atvirkščiai oficialiuose dokumentuose. Netinkamai išvertus išsilavinimą ar kvalifikaciją apibūdinančius terminus galima užkirsti kelią siekiant gauti darbą, licencijas įvairioms veikloms ar tiesiog tęsiant mokslą ar studijas kitoje šalyje bei siekiant kvalifikacijos pripažinimo. Taip pat gali kilti keblumų tarpusavyje komunikuojant skirtingų šalių institucijoms.

Kiekvienos šalies švietimo sistemoje vartojama specifinė terminologija, apibūdinanti konkrečius jos švietimo sistemos bruožus, jos organizavimą ir funkcionavimą. Bandydami versti įvairius švietimo sistemos dokumentus (diplomus, jų priedėlius, kvalifikacijos pripažinimo dokumentus ir t. t.) neišvengiamai susiduriame ir su terminologinėmis problemomis.

Situaciją pirmiausiai apsunkina smarkiai besiskiriančios šių šalių švietimo sistemos, o ypač bendrojo ugdymo srityje. Ne mažiau vertėjų darbą komplikuoja ir tai, kad iki šiol nėra susistemintos Lietuvos švietimo sistemos terminijos vokiečių kalba, kaip ir Vokietijos švietimo terminijos lietuvių kalba, todėl vertėjams tenka pasikliauti bendraisiais dvikalbiais žodynais ar ieškoti terminų atitikmenų anglų kalba, o vėliau juos versti į lietuvių kalbą. Ir nors Europos Komisija yra parengusi „Erasmus +“ programos, skirtos švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto sritims Europoje remti, sąvokų žodyną visomis oficialiomis Europos Sąjungos kalbomis, tačiau jame neatsispindi visi Lietuvos ir Vokietijos švietimo sistemose vartojami terminai, o apsiribojama tik visoms šalims bendromis sąvokomis.

Pranešimo autoriai, siekdami nustatyti ir išanalizuoti švietimo sistemos terminų vertimo problemas iš vokiečių kalbos į lietuvių kalbą ir atvirkščiai, atliko žvalgomąjį tyrimą, kurio metu anketavimo būdu apklausė vokiečių kalbos vertėjus ir savo pranešime pristato aktualiausias tyrimo įžvalgas.

Raktiniai žodžiai: žvalgomasis tyrimas, terminologija, švietimo sistema, vokiškų ir lietuviškų terminų vertimo problemos.

Baltistika Lietuvių literatūros ir tautosakos institute

Doc. dr. Jurga TRIMONYTĖ-BIKELIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva

Pranešime bus kalbama apie Lietuvių literatūros ir tautosakos institutą ir Baltistiką bei jos plėtrą Institute. Aktualizuojami Instituto bibliotekos ir tautosakos archyvo fondai, kurie nuolat pildomi lituanistiniais spaudiniais, archyvine literatūrine ir folklorine medžiaga, galimybės jais naudotis atiekant tyrimus tiek Baltistikos centrų dėstytojams, tiek įvairių pakopų studentams. Aptariami ESFA, ŠMSM, ŠMPF, VLKK su Baltistikos centrais susiję projektai ir jų įgyvendinimas Institute. Pristatomi jau įgyvendinti, dabar vykdomi ir ateities projektai, bendradarbiavimo su Baltistikos centrais vizijos ir perspektyvos. Džiaugiamasi baigiamo projekto Užsienio baltistikos centrų ir Lietuvos mokslo ir studijų institucijų bendradarbiavimo skatinimas“ (Nr. 09.3.1-ESFA-V-709-01-0002) rezultatais.

Raktiniai žodžiai: Baltistika, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, archyvai, tyrimai, literatūrinė baltistika, moksliniai ir akademiniai projektai, kursai, akademinis mobilumas, rezultatai.

„Mėlyna“, „žydra“ ir kiti atspalviai lietuvių ir kitose indoeuropiečių kalbose – suvokimo ir vertimo problema

Maxim USHAKOV

Krokuvos Jogailaičių universitetas, Lenkija

Mėlyna spalva yra viena iš semantiškai sudėtingiausių spalvų – ši problema ypač išryškėja verčiant tekstus. Raudoną ar geltoną spalvą galime nesunkiai apibūdinti ir rasti vertimą į kitas kalbas, o su mėlynos spalvos atspalviais gali kilti problemų: kokia yra vandens ar dangaus spalva? Kurį mėlynos spalvos atspalvį galime laikyti prototipu?

Tyrimo tikslas – apžvelgti, kaip mėlynos spalvos atspalvius suvokia kelių indoeuropiečių kalbų grupės gimtakalbiai, ir palyginti šių tyrimų rezultatus tarpusavyje bei su šios spalvos atspalvių pavadinimų vertimų sąrašu.

Pasitelkiant psichologiniams ir neuromoksliniams tyrimams skirtą programinę įrangą „Open Sesame“ bus tikrinama, kurį atspalvį pasirenka lietuvių, lenkų, rusų ir ukrainiečių kalbų vartotojai, kada prašoma nurodyti skirtingus mėlynos spalvos atspalvius optiniame spektre.

Šio testo pagrindu bus sukurta keletas atsakymų langelių, kuriuos bus galima palyginti ir pabandyti atsakyti į klausimą: ar tikrai „niebieski“, „mėlyna“, „синий“ ir „синій“ yra viena ir ta pati spalva? Kaip reiktų versti žodį „žydra“ į minėtas kalbas? Ar iš viso galima kalbėti apie vienareikšmišką šių spalvų pavadinimų vertimą nežinant konteksto?

Be to, bus atlikta šių kalbų korpuso analizė, kolokacinė analizė, siekiant sudaryti dažniausiai pasitaikančių frazinių junginių, kuriuose minimi mėlynos spalvos atspalviai, sąrašą. Vėliau šie sąrašai bus sugretinti, siekiant nustatyti, kiek šie žodžiai sutampa ir kiek šių ar kitų spalvų suvokimas skirtingose kalbose sutampa.

Raktiniai žodžiai: mėlyna, semantika, korpusiniai tyrimai, semantinė analizė, kolokacijos analizė, komparatyvistika, spalva, spalvos semantika.

Lietuvių kalbos, kultūros ir istorijos mokymas Vašingtono universitete

Dr. Aušra VALANČIAUSKIENĖ

Dr. Eglė ŽURAUSKAITĖ

Dr. Eglė VAISĖTAITĖ-ŽIŪKĖ

Vilniaus universitetas, Lietuva

Inga DARAŠKIENĖ

Vašingtono universitetas, JAV

Kalbant apie lituanistiką Jungtinėse Amerikos Valstijose, daugelis tai sieja su Lituanistikos katedra Iinojaus universitete bei su Lituanistikos tyrimo ir studijų centru. Abi institucijos yra Čikagoje. Tačiau lietuvių kalba nuo 1994 m. dėstoma ir Vašingtono universitete Sietle (Vašingtono valstija), kuriame sėkmingai veikia Baltijos šalių studijų programa, vadovaujama docento Gunčio Šmidcheno. Nuo 2012 m., prasidėjus Užsienio lituanistikos (baltistikos) centrų stiprinimo, jų veiklos ir bendradarbiavimo su Lietuvos mokslo ir studijų institucijomis projektams, šiame universitete mokoma ne tik lietuvių kalbos, bet ir supažindinama su Lietuvos kultūra bei istorija, vyksta studentų ir dėstytojų vizitai po baltistikos centrus. Taigi šio pranešimo tikslas – pasidalinti dėstytojų Vašingtono universitete patirtimi bei išvalgomis: kiek apskritai svarbus lietuvių kalbos mokymas JAV, kas motyvuoja studentus rinktis lietuvių kalbos ir / ar kultūros bei istorijos kursą, kas gali pritraukti daugiau studentų, kokios mokymo priemonės naudojamos ir kaip jos pritaikomos, kaip parenkamos temos istorijos ir kultūros kursams, kaip studentai vertina šiuos kursus, kokios šių kursų dėstytojų perspektyvos. Siekiant atsakyti į išsikeltus klausimus remiamasi ne tik daugiau nei 10 metų kaupta patirtimi dėstant lietuvių kalbos, kultūros ir istorijos kursus Vašingtono universitete, bet ir studentų išvalgomis apie lietuvių kalbos mokymąsi JAV. Taip pat bus aptarta, kuo skiriasi lietuvių kalbos kaip svetimšios mokymas Lietuvoje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose.

Raktiniai žodžiai: lietuvių kalbos, kultūros ir istorijos mokymas, Vašingtono universitetas.

Nuo Donelaičio iki Martinaičio: mokyklinis lietuvių literatūros kanonas sovietmečiu ir jo raida

Dr. Saulius VASILIAUSKAS

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva

Lietuvių literatūros mokymas sovietmečiu buvo griežtai instituciskai, ideologiškai reguliuojamas, o mokyklinis kanonas formuotas rengiant išsamias, dažnai atnaujinamas lietuvių kalbos ir literatūros programas. Nors iš pirmo žvilgsnio sovietmečio Lietuvos mokykloje vyravęs kanonas gali atrodyti gana statiškas ir „apspręstas iš viršaus“, tam tikrais etapais jis keitėsi, o programų, vadovėlių rengimą lydėjo komentarai, diskusijos: periodikoje ir archyvuose išlikę įvairių – institucinių ar / ir personalinių – pastabų ir vertinimų, nuomonių apie konkrečių autorių ir kūrinių vietą ir reikšmę. Todėl pranešime, siekiant geriau suprasti buvusią situaciją, ketinama aptarti mokyklinių literatūros programų sudarymo procesą, trumpai pristatyti oficialiojo kanono kaitą, svarstyti, kokie lauko veikėjai turėjo didžiausią įtaką ir galią jį formuojant, apžvelgti anuometines diskusijas-„derybas“, kilusias dėl to, koks kanonas ir kokie autoriai bei kūriniai jame galėjo ir turėjo būti.

Raktiniai žodžiai: sovietmečio literatūra, mokyklinis kanonas, literatūros programos, derybos.

Baltos spalvos funkcija lietuvių ir latvių raudose

Nad'a VAVEROVÁ

Praho Karolio universitetas, Čekija

Latvių ir lietuvių tautosakoje ypač svarbi dainavimo tradicija. Nėra jokių abejonų, kad tradicinės liaudies dainos atlieka svarbų vaidmenį ne tik poezijos žanruose, bet ir apskritai kalbant apie baltų kalbų kultūrą. Liaudies dainų (būtent latvių liaudies dainų) lakoniškumas gali kartais komplikuoti tam tikrų momentų arba simbolių supratimą. Kontekstas dėl to, kad būtų galima sužinoti, ką reiškia tam tikri žodžiai, įvaizdžiai, motyvai bei formulės, itin svarbus, o liaudies dainų grupė gali nustatyti, kokia šio elemento prasmė. Vienas iš dažnesnių motyvų baltų liaudies dainose – balta spalva. Joje susitelkia keletas įvairių interpretavimo krypčių, ją galima netgi laikyti vienu ryškiausių spalvų motyvu baltų tradicijoje. Nepaisant to, balta spalva užima ypatingą vietą baltų laidojimo tradicijoje. Remiantis G. Beresnevičiumi, ji tarnauja kaip sakralinė spalva tiek lietuviams, tiek senprūsiams, o R. Racėnaitė mano, jog balta, o ne juoda, dažniausiai yra siejama su personifikuota giltine. Lietuvių raudose tokios formulės kaip baltos rankelės, baltos lentelės, baltas grabelis bei baltosios smiltelės, ir t. t. kartojasi, ir yra įdomu pabandyti atkleisti jų prasmės. Todėl šio pranešimo tikslas – išnagrinėti baltos spalvos prasmę (-es), išeiti iš šios spalvos kalbinio lygmens, kad būtų pateikta bendra apžvalga, ir toliau skirti dėmesio baltos spalvos reikšmei bei funkcijai lietuvių ir latvių raudose.

Raktiniai žodžiai: balta spalva, baltų tautosaka, baltų kalbos, raudos, liaudies dainos.

Lietuvių kalba Saratovo srityje

Prof. dr. Loreta VILKIENĖ

Vilniaus universitetas, Lietuva

Po 1863–1864 m. sukilimo iš Lietuvos į Rusijos Saratovo sritį buvo ištremtos sukilimo dalyvių ir rėmėjų šeimos. Taip atsirado lietuviški Čiornaja Padinos, Litovkos, Talovkos kaimai. Čia susitelkusios bendruomenės lietuvių kalbą ir lietuvišką tapatybę išlaikė ilgiau nei 100 metų. Šio pranešimo tikslas – pateikti įžvalgų, kas lėmė, kad šaknų kalba buvo išlaikyta keturių (ar daugiau) kartų. Duomenys rinkti 2020–2022 metais Vilniaus universitetui vykdant Lietuvos mokslo tarybos remiamą projektą „Prievartinės migracijos iš Lietuvos diasporos Rytuose ir jų tapatybė: Užvolgio ir Kazachstano atvejai“ (LIP-20-12). Lietuvių kalbos išlaikymo priežasčių paieškoms išeities pozicija – Kristinos Jakaitės-Bulbukienės (2015: 111–112.) įvardyti 6 aspektai: 1) emigravimo priežastis (politinė vs. ekonominė); 2) turimos ir perduodamos žinios apie šeimos istoriją ir Lietuvą; 3) teigiamos šeimos nuostatos lietuvių kalbos atžvilgiu; 4) teigiamos bendruomenės nuostatos lietuvių kalbos atžvilgiu; 5) lietuviška socialinė aplinka; 6) suvokimas, kad lietuvių kalba tinkamiausia šeimos bendravimui. Atlikta analizė leidžia teigti, kad svarbiausios priežastys, lėmusios kalbos išlaikymą, yra sutelktos

bendruomenės buvimas, lietuviška šeima, valstybės, vykdžiusios tam tikrą kalbos ir tapatybės politiką konkrečiu istoriniu laikotarpiu, veiksmai.

Literatūra:

Jakaitė-Bulbukienė, K. (2015b). Šeimos kalbų politika ir vadyba. Iš M. Ramonienė (moksl. red.), Emigrantai:kalba ir tapatybė (67–114). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Raktiniai žodžiai: Saratovo srities lietuvių bendruomenė, lietuvių kalba, lietuvių kalbos išlaikymo priežastys.

„Siųskite viską, ką tik esate užrašę iš liaudies lūpų“: obsceniškos tautosakos pateikimo, fiksavimo ir publikavimo ypatumai

Martynas VINGRYS

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva

Obsceniškoji liaudies kūryba – aktuali ir intriguojanti, tačiau tautosakininkų dėmesio iki šiol menkai tesulaukusi sritis. Peržvelgus tautosakos archyvuose esančius rankraščius, matyti, kad daugelyje tautosakos žanrų yra nemažai variantų, kuriuose atvirai reiškiamas obsceniškumas arba aptinkama vulgarių užuominų. Bene daugiausiai tokio pobūdžio medžiagos buvo užrašyta tarpukariu. Vis dėlto tuometėje Lietuvoje tokio pobūdžio tautosakos pateikimas, fiksavimas, o ypač publikavimas kėlė gana aršias diskusijas. Tarpukario Lietuvoje valstybės lygiu buvo propaguojama dorovingumo doktrina ir pabrėžtinai sekama Katalikų bažnyčios diegiamomis vertybėmis, todėl tokio pobūdžio tautosakos skleidėjai galėjo nesunkiai sulaukti smerkiančios visuomenės reakcijos. Kita vertus, tautosakos archyvo mokslininkai skatino užrašinėti įvairiausią tautosaką, neatsižvelgiant į padarumo lygį.

Šio pranešimo tikslas – atskleisti tarpukario Lietuvoje vyravusį požiūrį į nešvankiąją liaudies kūrybą, žvelgiant iš mokslininkų, tautosakos rinkėjų ir pateikėjų perspektyvos. Trumpai pristatomas ir pirmasis bandymas publikuoti obsceniško pobūdžio liaudies kūrybą (V. Krėvės Mickevičiaus rinkinys „Patarlės ir priežodžiai“), daugiausia dėmesio kreipiant į tuometėje spaudoje išsakytas itin kontraversiškas nuomones apie šį leidinį ir nešvankiąją tautosaką apskritai. Taip pat apžvelgiami ir reikšmingą posūkį tautosakos rinkimo procesui padarę XX a. 3-iajame dešimtmetyje pradėti vadovai, kuriuose buvo akcentuojama, jog tautosakos rinkėjas turėtų užrašinėti visus kūrinius, kuriuos tik išgirsta rinkdamas tautosaką. Be to, medžiagos rinkėjai buvo skatinti fiksuoti ne tik paremijų tekstus, bet ir visą kitą informaciją, susijusią su užrašomuoju variantu. Pateikėjų ir tautosakos užrašytojų pastabos bei komentarai yra itin svarbi, o dažnu atveju vienintelis šaltinis, aiškinantis obsceniškos tautosakos vartojimo aplinkybes.

Raktiniai žodžiai: obsceniškoji tautosaka, cenzūra, tautosakos rinkimo vadovai, V. Krėvės patarlių rinkinys, tautosakos komisija.

Digital libraries as an information source about Kaunas

Kinga Monika ZIMPOCH

Emilia NOCZYŃSKA

Wroclavo universitetas, Lenkija

We are going to present a few digital libraries (for example: Digital Library of University in Wrocław, Polona and Europeana) and their collections about Kaunas. We would classify, group and shortly describe these collections. In addition, we feel committed to point out the importance of digitalization and promotion digital libraries.

Raktiniai žodžiai: Kaunas, history of Kaunas, library collections, digital library, digital library collections, Europeana, Polona.

Konferencijos mokslinis komitetas

Pirmininkė – dr. Jurgita MACIJAUSKAITĖ-BONDA (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Nariai:

doc. dr. Laimutė ANGLICKIENĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

prof. dr. Ineta DABAŠINSKIENĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

dr. Ingrida DAČIOLIENĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

doc. dr. Rūta EIDUKEVIČIENĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

dr. Gina HOLVOET (Vilniaus universitetas, Lietuva)

doc. dr. Laura KAMANDULYTĖ-MERFELDIENĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Aurelija KAŠKELEVIČIENĖ (Helsinkio universitetas, Suomija)

prof. dr. Vidas KAVALIAUSKAS (Sakartvelo technikos universitetas, Sakartvelas)

doc. dr. Žydronė KOLEVINSKIENĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

doc. dr. Igor KOROLYOV (Kijevo nacionalinis Taraso Ševčenkos universitetas Ukraina)

prof. dr. Aušra MARTIŠIŪTĖ-LINARTIENĖ (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva)

dr. Geda MONTVILAITĖ (Prahos Karolio universitetas, Čekija)

doc. dr. Vaidas ŠEFERIS (Masaryko universitetas, Čekija)

dr. Tatjana VOLOGDINA (Vroclavo universitetas Lenkija)

Konferencijos organizacinis komitetas

Pirmininkė – doc. dr. Jurga TRIMONYTĖ BIKELIENĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva)

Nariai:

Agnė BALZAITĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

doc. dr. Vilma BIJEIKIENĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Iveta GADEIKYTĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Andželika JAKUBYNIENĖ (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva)

Daiva KIELAITĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Joris KAZLAUSKAS (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Dr. Laura LAURUŠAITĖ (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva)

Janina MASALSKIENĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)